

REVISTA PERIODICĂ

CASA ȘCOALEI
BIBLIOTECA FEDERAȚIEI

BIBLIOTECA ROMÂNĂ RĂSCĂLAȘ

586

ENCICLOPEDICĂ ȘOCOLĂȚIE

ION DRAGOSLAV

POVESTEA COPILĂRIEI

AMINTIRI

NO

PREȚUL

41

Bibl. cult. (autori români contemp.)

30
BANI

se vedea pe contra-pagină prețul abonamentului

BIBLIOTECA ROMĂNEASCĂ

ENCICLOPEDIĂ „SOCEC”

CASA COLELOR
BIBLIOTECA PEDAGOGICĂ

No. 41

No 5865

POVESTEA COPILĂRIEI

DE

ION DRAGOSLAV

144492
265441

BUCUREȘTI

Ediția Librăriei SOCEC & Co., Societate Anonimă

1909

18523

1956

28 Dublet

BIBLIOTECA

UNIVERSITARĂ

Cota 28 Dublet

Inventar C144492

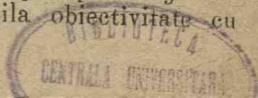
B.C.U. Bucuresti

C144492

NOTIȚĂ CRITICĂ

În această broșură publicăm amintirile din copilărie ale celui mai bun dintre scriitorii noștri cu limbă poporană; autorul mult gustatei povestiri „Facerea lumii“, *Ion Dragoslav*, — amintiri despre cari se poate vorbi, după acelea ale lui *Creangă*, cu o adevărată admirație. Autorul povestește într'o limbă poporană dar literară, fapte din copilăria sa și izbuteste să le fac interesante prin stilul său simplu, plin de căldură și umor natural, a cărui originalitate îi dă un preț pe care puțini, foarte puțini, din prozatorii noștri mai tineri îl au. Ceeace deosebete pe *Dragoslav* de *Creangă* este mai întâi relativa lipsă de provincialisme, și în acelaș timp căldura intimă ce se complinește așa de firesc cu umorul său naiv. E un suflet mai puțin bogat, mai copilăresc, mai puțin sceptic, dar mai analitic și par'că mai aproape de inimile noastre. Ceeace cu deosebire apropie pe *Dragoslav* de *Creangă* este admirabila obiectivitate cu

care perindează pe dinaintea noastră copilăria sa cu toate farmecele și mai cu seamă cu toate cusururile ei. Cu deosebire remarcabile — întrucît prin adevărul și simplitatea lor, sînt aproape unice în literatura noastră — sînt paginile în care povestitorul vorbește de părinții și de frații săi și cu deosebire de mama sa și de unul din frații săi, Mihăluț. Cîteva citate:

„... Tata și mama erau pentru mine niște sfinți și niște năzdrăvani. Nu aveau alți copii părinți ca ai mei. Imi făceam socoteala, că de-ar fi voit numai, ar fi răsturnat pămîntul.

Cînd plecau de-acasă, îmi tremura inima în mine că se duc și poate nu mai vin, și cînd erau să sosească, mă suiam pe ostrețele porții și mă uitam cînd la deal, cînd la vale, pe unde se arată. Iar cînd îi vedeam, par'că se făcea lumea mai largă, și toate se luminau în juru-mi...”

Și mai departe:

... mi se părea că mă fugărea cineva și atunci săream prin somn și mă trezeam înspăimîntat, dar îmi veneam iarăși în fire, că eram la sînul cald al mamei, și-i simțeam o mină desvelită peste mine, iar eu, de urîtul visului, o întrebam:

- Mamă, mamă, dormi?
- Nu dorm.
- De ce?
- Gîndesc.
- La ce gîndești?
- La voi!

Așa era mama. Ea nu avea pe lume decît o grijă:

a noastră. Pentru noi și numai pentru noi doar trăia. Se topea de dor cînd plecam vreunul, pe undeva, departe, pe la școli sau meserii, se lăsa pe dînsa flămîndă și ne dedea nouă. Și, pe cînd noi mîncam și partea ei, așa se uita cu mulțumire, de i se scurgea ochii de dragoste și de dor.

Ce nume, ce mărire, ce avuții nu ne dorea și ce ajutor nu visa să aibă dela noi! Rugăciunea ei către Dumnezeu era lungă și înflăcărată, plină de credință și împletită cu numele noastre...

Cine citind aceste rînduri nu simte acel fior de duioșie, al iubirii de părinți și de mamă, și cine nu sfîntește în sufletul său, odată cu scriitorul, acea ființă scumpă, care fie sus, fie jos, este mama, mama cea sfîntă? Cel ce-a putut scoate asemenea accente duioase fără urmă de retorism, sentimentalism și manieră, este un scriitor de rasă și merită admirația tuturor iubitorilor de literatură.

Iată acum, cum povestește moartea fratelui său Mihăluț și cît de fără artificii izbutește să ne dea acel fior al necunoscutului morții, pe care scriitorii moderni nu-l pot exprima decît cu rafinerii bolnăvicioase de formă:

Vre-o două săptămîni a dus-o așa, și Mihăluț era tot mai rău și mai slab; iar într'o zi, mama nu mi-a mai dat voie să intru în casă, zicînd că așa i-a poruncit doftorul să nu mai mă lase decît după ce s'o face bine.

El intrase în gura morții.

Și l-am văzut adoua zi, — murise. Era întins pe pat între două luminări aprinse, gătît cu straie albe și cu

flori pe lângă el, cu fața albă ca hârtia, și stoarsă de viață, de i se vedea numai vinele albastre; iar cum își dase de curînd sufletul, ochii lui ca două picături de cer de primăvară erau încă deschiși.

În casă, cînd am intrat, găsi două femei din sat, și am auzit că a zis una din ele încet: „Sărăcuțul, a rămas singur“!

Și ochii lor se scaldară în o duioșie, pe care nu o înțelegeam atunci, iar mama, cum a dat cu ochii de mine, a întors capul și a eșit afară.

Par'că știa ce am să fac. Cu două zile înainte de moartea lui, două rîndunele, ce-și făcuseră cuibul la streșina casei, scosese pui, și nu mai puteam de dragul lor, cum țipau mititeii de bucurie și cum deschideau ciocul cînd vedeau părinții.

Și i-am spus mamei că dacă nu poate ieși frate-meu afară, să luăm cuibul cu păsărele cu tot, să i le arătăm și lui, iar ea a zis cu ochii umezi, să las păsărelele acolo, că rîndunelele îs sfinte și te blestemă, de le strici cuibul; iar, de pui mîna pe pușori, faci pistruî pe obraz, și că i le-o arăta ea după ce s'o face băiaul bine.

Eu, cînd m'a chemat mama în casă, am dat să mă duc la el, crezînd că e sănătos; dar cînd am văzut lumînările aprinse, m'am oprit, cuprins de o frică neînțeleasă. Însă rămăsei îndată între două gîndiri, căci ochii îi erau deschiși, și cînd mă apropiai par'că se uita la mine.

Atunci mi-am zis luminat de un gînd: „Poate nu-i mort!“ Și cuprins de nerăbdare, fără să știu ce fac, am prins să-l sgîlții și să-l strig:

„Mihăluț! măi Mihăluț? ce te uiți așa lung, hai și ți-oiu arăta niște pui de rîndunică“.

Dar, pace.

Poate îl mai strigam, dar am fost oprit de un plîns innăbușit dela spetele mele.

Jăleau femeile.

Atunci înțelesei, și un tremur simții în tot trupul,

și o sudoare de ghiată îmi udă spatele. M'am dat la o parte îngrozit și fără să știu ce am, am început a plînge, iar o femeie din cele ce plîngeau, ștergîndu-și ochii cu un capăt al tulpanului, veni la mine și îmi spuse: „Nu plînge, puiule, nu plînge, că Mihăluț n'a murit, ci sufletu-i trăiește, și șade nouă zile la icoane și de acolo se duce în cer, unde se face înger“.

A vorbi despre un mort și a-l descrie cu culori atît de vii („iar cum își dase sufletul, ochii lui ca două picături de cer de primăvară, erau încă deschiși“), fără să ne dea impresia macabrulei, ci numai poezia morții; a ne *infățișa toate lucrurile* așa de adevărat și în *acea atmosferă a vieții naive de atunci*; și a o face acestea într'un stil atît de limpede atît de firesc și atît de românesc și de original în simplitatea lui, este a avea cele mai însemnate calități, pe care un prozator ce vrea să intereseze și vremea de mîine, poate să le aibă.

Și mulți dintre cei ce azi nu vor să-l cunoască se vor duce,— dar el va rămîne.

INSEMNĂRI DESPRE MINE INSU-MI

De nimic nu mi-i ciudă să răspund, decît atunci cînd mă întrebă cineva de vîrstă. Eu zic că am douăzeci și atîția de ani, unii că am 34—35, iar alții în glumă, îmi spun că am 40.

După față poți da omului, și ani mulți, și puțini. Totul e vorba de traiul ce l-ai dus și de lucrurile și necazurile ce le-ai avut. Eu am întîlnit în viața mea tineri, pe carii-i lăsasem la plecarea mea de-acasă niște băiețași prin clasele primare și, după anii petrecuți pe ici pe colo, i-am găsit îmbătrîniți. Așa că n'are însemnătate vîrsta decît pentru ofițerul stării civile și pentru oaste.

Dar de mă va întreba cineva unde sînt născut, pot să-i spun că m'am trezit într'o casă din ulița Boianului din Fălticeni, iar părinții mei, oameni bătrîni și mama mea mi-au spus că m'am născut într'o casă din grădina d-lui Măcărescu, astăzi averea d-lui Gr. Vasiliu, avocat din București.

Tatălui meu îi zice Vasile Sumanariu Iva-

ciuc, din satul Liteni din Bucovina, și mamei, Domnica Ciuca din Ilișești, tot din aceea țară.

Tot gustul pentru poveste și vers și darul lor, cît îl am, l-am moștenit dela acești doi oameni; și s'a împospătat în sufletul meu, de tata și de un nepot al lui, unul bădița Ilie. Acest Ilie a stat mulți ani la noi cu nevastă-sa, lelița Maria, și iarna-vara, de cum se însera pînă după miezul nopții, el, împreună cu tata, nu steteau decît de brașoave, iar dacă mai venea și unul străin, îl înhăța și pe acela să spuie ceva. De unde le știau, de unde le scorneau nu știu, că traista lor cu povești și năsdrăvăni era veșnic plină.

Cît privește de mama, ea avea un suflet bun și milos, iubea cîntecele și florile. Fram acuma mărișor, și ea își cîntă durerile și bucuriile ei de mamă, și era simțitoare și mlădiaoasă atît la cel mai mic bine, cît și la toate supărările de nimic.

Casa noastră, cît a trăit ea, a fost un colțișor de raiu pentru mine. De cum se desprimăvara pînă la Ziua Crucii, parmaclîcul era verde de bunădimineața ce se ridica cu vremea pînă la streșini, iar pe la Duminica-Mare, pînă și prin legume, grădina era un covor însuflețit de tot felul de flori cari de cari mai alese și mai mîndre.

Și nu pot să uit pe acești doi făuritori ai ființei mele, nu numai din pricina poveș-

tilor și a gusturilor lor; tata, care era nepot și strănepot de preoți, m'a încărcat cu tot felul de povețe de a trăi în lumea asta, iar mama mai cu seamă era ahtiată de a-și vedea copilașii, cei mai buni, cei mai cuminți și mai silitori din toți copiii lumii. Prin strășnicia cu care mă creșteau, ei m'au făcut să văd lumea altfel de cum o vedeau alți oameni și m'au făcut să simt altfel de cum simțeau alți copii.

Din pricina asta, mai târziu, încetul cu încetul, am prins a nu mai lua seama la toate faptele, ce le scorneau sufletele tinere ale prietenilor cu cari copilărisem, și rămăsei gânditor și retras.

Tata, care dorea să mă vadă preot, îmi vorbea despre pământ, despre cer și soare, despre bunătățile și răutățile oamenilor, despre ispitele lumii și ale spiritelor rele, și acestea se închiegară în sufletul meu, și mă făceau să le pun pe fiecare în câte un culcuș tainic al minții, și din când în când să scot câte una — una, să le gândesc, să le lustruiesc și apoi să le pun tot acolo, ca pe niște lucruri sfinte ce nu pot șede decît în anumite locuri ale bisericiei.

Deocamdată să vă spun că, cu cît pășeam cu școala, cu atît gustul de a citi se mărea în mine; cînd ajunsei în clasa III-a primară, dădù D-zeu și făcui cunoștință cu o fetică de

seama mea, Maria Vasilescu, a unui perceptor din fundul grădinii noastre și cu care am copilărit câțiva ani. Această fată era tare frumoasă și tare cuminte, și avea tot soiul de cărți: fel de fel de romane, poezii, romane și istorioare, și veșnic citea, iar când îți vorbea, credeai că e crescută în cine știe ce case mari și școli. Cărțile fetei aștia mă ispitiră tare mult și, într'o zi, îi cerui să-mi dea și mie una să i-o citească mamei, iar ea îmi împrumută „Ombra“. Și atîta întipărire duioasă mi-a făcut cartea asta, încît fiecare foaie am scaldat-o cu lacrimi. Și tot dela ea am citit niște romane: „Ingropată de vie“, „In fața eșafodului“ și altele, și atîta patimă de citit băgară în mine cărțile astea, încît toată vremea mi-o pierdeam după cărți străine și după „Universul literar“.

Dar s'ar întreba cineva, cum învățam carte? — Bine: mai mult citeam brașoave decît lecții; la școală făceam ce făceam. Și, mîncînd destule bețe dela d-nul Irimia, tot trecui clasa cu media 6,72. Iar cînd ajunsei în clasa IV-a nu știu de unde îmi aduse un frate al meu o carte: „Autorii români“ cu chipurile lui *Aleksandri*, *Aron Florian*, *Ion Heliade Rădulescu* și alții, mulți din ei cu părul mare.

„A! mi-am zis, aceștia cu părul mare sînt cei mai de seamă!“ și, pe lîngă chipurile lor, găsi bucăți de lectură, precum și viețile lor.

Și atîta m'a umplut de suflet cartea ceea, încît nu știu pentru a cîtea oară o citii și iar o recitii; iar în sufletul meu, ca niște sămînță asvîrlită într'un pămînt prielnic, prinse să răsară o dorință proaspătă și dulce, și niște gînduri, de a fi și eu ca unul din chipurile din carte, de nu tocmai așa cu nume mare, măcar cît de cît, — și prinsei să-mi las și eu părul lung. Iar cînd ajunsei să învăț la Istorie despre domnia Fanarioților, scrisă cu atîta amănunt de d-l *Tocilescu*, așa îmi umplu sufletul de durere pentru vremurile de restriște al neamului, încît într'o seară făcui un poem, „Domnia străinilor“ și a doua zi l-am citit la școală la băieți, și toți s'au strîns roată în jurul meu și m'au fericit unii, iar alții, împreună cu prietenul meu Chitarcă, se uitară la mine cu jînd și ziseră cu ochii calzi de părere de rău: — Parcă noi nu putem face de-astea!

Și vestea că-s poet se lăți de a ajuns, și la urechile dascălilor, și într'o zi mă scoase dascălul meu, d-nul *Voinea*, la o lecție, și n'am știut-o.

— Dar să faci poezii, știi? — îi dă el; ia ține palma!

Iar prietenii și „neprietenii“ săriră:

— Și mai 'nainte l-am văzut, domnule, în bancă, seria poezii! Și în ochii lor se văzură, licăriri de izbîndă și răcorire sufletească.

— Aha, îmi zise dascălul, de aceea porți și părul mare! Și, după ce îmi dădù o scăr-măneală bună și vre-o patru linii la palmă, mă oprì și la post.

Așa, mi-am zis: „În loc voi să mă lăudați, mă pîrîți; în ciuda voastră și a dascălului, am să fac cîntece, dar nu aicea, acasă“. Dar de atunci mi-am și tuns părul.

Și, iată-mă că în toamna anului 1897, luna Noembrie, cu un caiet de versuri și cu cîteva povești, după ce căpătaiu un ajutor și niște scrisori din partea d-lor *Artur Gorovei* din Fălticeni și *Nicolae Apostol*, azi profesor la Roman, și bogat iar în niște plete galbene ca mătasea popușoiului, părăsesc Moldova și viu în București, oraș unde găsești oameni de toată mîna și de toată isprava.

Am bătut la multe uși: la unele numai de a ști inimele oamenilor, la altele de a găsi un sprijin în visurile mele, cari ardeau de dorința de a se împlini.

Despre colindul meu și despre părăsirea pletelor, vă voi spune altădată. Deocamdată să vă spun că am fost și pe la d-nii *Vlahuță* și *Radu D. Rosetti*, și mai apoi la d-l *Al. Macedonski*.

Poetii sînt oameni buni și miloși, te ajută cu ce pot și unde cred. Și de aceea m'am dus la aceștia, căci, afară de *Eminescu*, pe acești trei îi citisem, și din poeziile lor îmi zugrăvisem și sufletul lor.

Toți m'au încărcat de sfaturi care cum s'a priceput și a știut, dar din toate nu pot uita cuvintele ce mi le-a spus d-nii *Vlahuță* și *Alexandru Macedonski*.

„Ce cauți în orașul ăsta, îmi zise cel din-tîiu, unde o slujbă e ca o bucățică de pîne asvîrlită într'o harmalaie de cîni? Dar serie, m'a îndemnat d-lui, serie înainte și, de mai stai pe aice, mai vino pe la mine“!

Nu știu de ce nu m'am mai dus pe la d-sa, cînd o împrejurare mă făcù să cunosc pe d-l *Macedonski*.

După ce i-am dat caietul meu de versuri, mă poftì să viu într'o dimineată la dumnealui, și nu uit, că era o dimineată nouroasă și promorogită, dar seacă de omăt — înaintea Crăciunului — și cînd intraiu, găsii casa plină de ucenici, mulți din ei lățoși de puteai face din părul lor o saltea — și toți cu țigări și cu ceaiuri dinainte.

După ce maiestrul mă făcù cunoscut lor, îmi dădù și ceaiu și tabacherea să iau o țigară.

— Nu fumez, îi răspunsei abia pe vîrful buzelor.

— Cum se poate? ziseră școlarii, d-ta poet, și nu fumezi?

Eu am făcut din cap:

— Da dacă n'am învățat?

Și inima în mine era strînsă, strînsă ca a unei găini, ce stă pitită să n'o ia uliul. Și

tare mă temeam să n'aud pe maestru că am scris cine știe ce prăpăstii.

Și el, luînd caietul, prinse să citească.

Dar cu cît citea, cu atît ochii ucenicilor se uitau mirați la mine, întrebători între ei, și cercetători la *maiestru*, care din ce în ce se lumina la față și făcea cîte un „da“ din cap la cei de față, iar cînd mîntuî zise:

— Foarte frumoase și originale versuri!— și îmi spuse niște cuvinte mari, dîndu-mi sfatul să nu mă îngîmf mai tîrziu.

Și poate cele rostite cu adevărat m'ar fi îngîmfat, dacă chiar acest sfat „să nu te îngîmfi!“ nu s'ar fi pus înaintea deșărtăciunii inimii tinere, ca un păzitor la ușa unei închisori să nu iasă făcătorul de rele.

Și poate cu poeziile cele aș fi rămas, dar laudele ce nu fac? Să brodească cineva prostia cea mai mare,—de o fi lăudat, altele și mai și o urmează. Și inima mi se linișți ca o vreme după furtună și se însufleți de nădejde și prinsei curaj, iar versurile și poveștile cari stătuseră mute în mintea mea, gata de a-și lua rămas bun dela lumea asta, prinseră, la o hotărîre a maestrului, iarăși să se certe în capul meu, dar mult mai vii și mai luminate.

Atunci, mi-am zis: „Dacă zice el așa, atunci tot e ceva de capul meu“.

Dar n'am publicat nimic deocamdată. De ce, să vă spun:

Maiestrul mă lăudase, dar mie nu-mi plăceau versurile mele. Era ceva în mine, care îmi spunea că pe lume sînt lucruri mai bune ca ale mele, și că ar trebui să fac ceva mai de seamă.

Și cu toate că în lumea asta am avut atîta de luptat pentru o pîne, și am mîncat mai mult răbdări prăjite, mă așternui pe scris înainte, și ce făceam azi nu-mi plăcea mîine; tăiam și ștergeam și iar scriam; rupeam, puneam pe foc și luam altă hîrtie; și am tot adunat la file scrise, cari nu mi-au adus alt folos, decît că în cercul meu strîns de prieteni și cunoștințe mă știau că-s poet, și mă rugau să le spun cîte o poezie și să le citească cîte o poveste, ca să mă rîză.

Cu toate astea, poate n'aș fi publicat nici azi, dacă o întîmplare nu m'ar fi făcut să intru în cercul scriitorilor.

Dar numai în cercul lor intrasem, căci pînă m'am făcut cunoscut și eu o leacă, mi-a trecut părul prin căciulă.

Dintru'ntîiu, într'adevăr, mi s'au primit cu drag cîteva poezii, dar cea din urmă poezie „Vine vîntul“ tipărită în „Sămănătorul“, în 1904, par'că a fost un lacăt greu la o poartă de fier, că n'am mai putut publica nimic.

Și am rămas afară, tremurînd vre-o două ierni la poarta literaturii, gol și mai mult flămînd decît sătul, și priveam în jur cum

ospătează cei din lăuntru. Și, decîteori băteam, se făcea o larmă mare, și strigau unii către alții: „N'are nici un talent, dați-l încolo!“.

„Nu se pot publica bucățile d-voastră“, îmi răspundeau unii, de peste zid. Ori: „Manuscrisele date s'au piédut“.

Și amarnic mă mai rodeau la inimă răspunsurile astea.

„Dar am altele“! le-am vorbit; și într'o zi, lăsînd versurile, îndreptaiu cîteva povești făcute dinainte. Iată: „Vacanța“, „Volintirii“, „Paștele copilăriei“, „Inghetata“. Aseultați măcar prin broasca porții. Ei, ce ziceți, le spuneam după ce mîntuiam?

Iar drept răspuns, în lăuntru, se auzeau sforăituri înfricoșate.

Și poate dădeam ortul popei acolo, la poartă; dacă într'o zi nu aș fi auzit un sgomot mare în cetățuie și n'aș fi văzut vreo patru inși ieșind furioși și trîntind în urmă-le ușile cu sgomot.

Ieșiții nu mai puteau nici ei să trăiască cu unii din cei mai cu vază din lăuntru, și cel mai cu inimă din ei îmi spuse:

— Eu totdeauna le-am strigat: „Urgisitul de-afară, are talent!“ și ei nici nu voiau să auză. Acum, hai cu noi!

Și numai la revista „Făt-Frumos“ a prietenului *Gârleanu* din Bîrlad, putui tipări cea dintîiu proză a mea „Fata Popei“ și „Volintirii“.

Iar într'o zi tot prietenul *Gârleanu* îmi zise:

— Noi ridicăm altă cetate; hai, și pune și tu o piatră!

Și în scurt timp, împrejurul nostru pe o lărgime mare, se înălță un zid puternic pe care puserăm filfiitor un steag pe care era scris „*Convorbiri*“, azi „*Convorbiri Critice*“, și în care cetate azi sînt ostași de tot soiul de literatură, și unde am și eu locșorul meu.

.

POVESTEA COPILĂRIEI

I.

Cînd am început a pricepe cîte ceva din lumea asta nu știu cît de mic să fi fost, dar știu că era o vîrguță prinsă la icoane, căreia toți îi ziceau „nănașa“ și n'oiu uita ce rău mai ustura nănașa ceea; că, deși eră pusă pentru alții, însă dela o bucată de vreme începuse mama să mă miluie și pe mine cu moarea ei. Și poate nu ar fi fost pacostea asta, dacă n'am fi fost prea mulți în casă.

Mama și tata ziceau că sîntem șase din unsprezece, în viață, dar că un frate mai mare, Gheorghe, e dus în lume, de cînd eram eu în fașă. Așa că împrejurul meu nu vedeam decît pe un tovarăș de cenușă, Mihăluț, „mezinul“ și trei mai răsăriți ca mine, o soră și doi frați mai mari, din cari unuia toți îi ziceau: „bădiță Tănasă“.

Cinci odoare, vra să zică, eram la căminul

părintese, cari, or'cît de mari sau mici am fi fost, înaintea celor ce ne aduseră pe lume, prețaluiam tot atîta: cei trei mai mari, cari puteau, la dreptul, ajuta cîte ceva părinților, și doi cari ascultam pe vatră cîntecul ulcelelor dela foc, nedespărțiți de iubirea drăgăstoasă a mamei—eu și cu Mihăluț, alb la păr ca fuiorul din caierul ei.

Mihăluț era drag sorei mele, eu, fratelui celui mare, Tănasă.

Aceștia ne-au fost gogolitorii noștri, al doilea după părinți, cît am fost mici.

Sora mea legăna pe brațe pe Mihăluț, frațele meu, mă purta, după gît, prin grădină, în nopțile cu lună; iar în umbra copacilor se vedea, de colo, pînă colo, capul meu alb ca lîna cea de oae.

Și fiecare din ei își lăuda odorul și-l îngrijea mai mult, din care pricină se isca și bătăi între dînșii. Dar tot sor'mea ieșea deasupra; ea, care sta nedeslipită de casă, da unde da, și la Mihăluț cu dragostea și bună-tățile,—și-i era drag ca ochii din cap, că așa zicea ea, că părul lui e creț ca al ei.

Așa că mă cam uitam cu pismă la dînsul

și-mi ziceam „Acuma, ea, de ce nu mă dismeardă și pe mine; eu nu i-s frate?” și de multe ori mă uitam și cam chiorîș. Și plîngeam, și asta din pricină, că, deși mai mic de cît mine, dar tot lui i se dădea bucata cea mai mare.

Însă acum plîngeam, și iată că mă luam cu te miri ce și uitam;—și la joc! și oare cu cine mă puteam juca, dacă nu tot eu Mihăluț?

II.

Eram copii, și copiii, ploae, ningă, trăsnească, ei nu știu decît două lucruri: mîncare și joc; puțin le pasă că or umbla și în pielea goală.

Copiii nu văd înainte decît pe părinți și dela ei cer tot.

Eu mă știu pe mine, că toată bucuria și nădejdea mea îmi erau părinții.

Tata și mama erau pentru mine niște sfinți și niște năsdărăvani. Nu aveau alți copii — părinți ca ai mei. Imi făceam socoteală că, de ar fi voit numai, ar fi răsturnat pămîntul.

Cînd plecau de acasă, îmi tremura inima în mine că se duc și poate nu mai vin și,

cînd erau să sosească, mă suiam pe ostrețele porții și mă uitam cînd la deal, cînd la vale, pe unde se arată. Iar cînd îi vedeam, par'că se făcea lumea mai largă și toate să lumineau în juru-mi.

Și, în adevăr, că aveam de ce să-i cred năsdărăvani.

Tata, mai cu seamă, era minunat de tot.

Cu cele două degete de la mîna dreaptă, cu care ucisese un cățelul pămîntului, ne descînta de gilci, de deochi; cînd săream, noaptea, prin somn, ne făcea cruce pe frunte, pe piept și la încheieturi, cu usturoiu împuns cu acul. Ne descînta de spăriet, ne afuma cu peri de urs, cînd ne mușca vreun cîne, și ne făcea tot felul de leacuri și ne doftorea cînd ne tăiam sau ne frigeam de pirostiile și ceaulul fierbinte.

Năsdărăvan era tata, dar nici mama nu se da mai pe jos.

Ea ne muștraluia strașnic, să ne închinăm lui Dumnezeu să ne ajute, să cinstim pe cei mai bătrîni, să ne binecuvînteze și să nu spunem minciuni, că facem *puschià* pe limbă. Iar dacă o avem, ne învăța să zicem:

„Pușchià, pușchieie, am o pușchieie!“

La care ea răspundea:

„Ptiu! acum să pieie!“

Iar dacă se întâmpla să ne îmbolnăvim, ce făcea, ce dregea, ea ne punea pe picioare, fără doftor. La noi în casă n'a intrat doftorul niciodată. — Nu-i vorbă, că pe vremea ceea, vai de lume ce doftori mai erau prin târgul nostru!

Mai bine ne cunoștea ea ce boală aveam decât or'cine altul, și leacurile noastre erau făcute de dînsa și de tata din tot felul de buruieni de pe cîmp pe care le cunoșteau mai dihai ca cel mai bun spițer. Dar din toate doftoriile, — ca oameni trăiți în frica lui Dumnezeu, — pe el îl alegeau de doftor.

Odată m'am îmbolnăvit așa de tare că, cu toate leacurile, mi-au ținut și lumînarea; dar tot mi-au găsit sănătatea.

Căci, văzîndu-mă mama așa, într'o bună dimineață, mă învălește într'un lăicer și la biserică, la părintele Dumitrache. Ce mi-a făcut, ce mi-a dres, că pînă seara n'am mai avut nimic.

Năsd răvani erau tata și mama, dar nu mai puțin năsd răvani mi se păreau și frații mei.

Cînd vedeam pe frate-meu, Iecobuț, trîntind pe băiatul cel mai voinic, svîrlind cu praștia mai sus de cireșul nostru cel amar, cînd îl auziam fișcăind cu două degete sau fluerînd ca o mierlă, plimbîndu-se cu flori în pălărie, și pocnind din harapnic, stam și mă uitam cu mirare la dînsul și-mi ziceam:

„Oare oiu ajunge și eu așa?”

Dintre toți frații, el era cel mai voinic și mai legat: scurt, gros, picioarele lui par'că erau de urs, gras la față și curmat la pumni; cînd se supăra, i se întunecau ochii.

Mama mi-a spus că de aceea e așa, că, înainte de a-l naște, s'ar fi uitat la un urs și nu și-a adus aminte de îndată.

Apoi eu, cînd știam că-i așa de voinic, nu mă mai temeam de nimene.

De-mi făgăduia vreun băiet din vecini vreo calcavură, numai îi aminteam:

„Hă! hă!.. sărace! Pe semne tu ți-ai uitat că eu îs frate cu Iacob?”

Apoi Iecobuț știa și povești multe și cînta așa de frumos, că nu te mai săturai ascultîndu-l; iar mama murea de dragul lui; că, pe lingă toate, era harnic, și zicea ea că

de cum a născut pe băietul ista, de atunci are noroc în toate, și nu numai ei îi era drag, ci și mie, și la toți. Cît am fost cenușar, mama nu mă prea lăsa iarna pe afară. Nu de alta; dar să nu răcesc; iar în sufletul meu de copil, în care sburdălnicia creștea cu vremea, mi se părea casa, — cușcă. Și mă întrebam: „Doamne oare oiu mai ajunge eu primăvara ceea?“ Căci vin Paștele, și cîte daruri n'aduc! Lasă că e un soare cald și pomii îs încărcăți de păsărele și flori; dar păscuța și ouăle roșii și hăinuțele noi, erau ce erau.

Și poate n'aș fi știut că primăvara e la ușă, și Paștele, la poartă, dacă nu-aș fi văzut pe Iacubuț cu florile-paștelui în pălărie și cu sînul plin și dediței din Huci. — El mi le aducea, și atunci știam că s'apropie sărbătorile astea.

Dar odată mi-a adus viorele mai tîrziu. Fusesse o iarnă aspră, și omătul se lua cu greu, încît mă săturasem de a sta tot în cenușe. Mereu, mereu, întrebam: „Mamă, mai avem mult până la Paști?“ Ea îmi spunea cît. Iar Iacubuț, văzînd că tot întreb, întreb, ce s'a pus să-mi tragă o păcăleală.

Mie îmi era cam drag să stau dimineața mai mult în pat și să mă joc cu mîțele.

O dată însă dormii și mai mult ca de obicei, cînd numai ce aud:

— Ionică! Măi Ionică!... Scoală!...

— Ce-i? îi răspund eu trezit spăriet.

— Scoală că a venit Paștele!

— Ce Paști, că doar eri a numărat mama ouăle de jumătatea postului!

— Scoală, bre, că anul ista au căzut mai de vreme!

„Ce fel de Paști?“ îmi zice în mine. „Cînd a făcut mama ouă roșii și pască? Doar poate le-a făcut la altă casă!“

Și sar. „Dar unde e lighianul cu apă și ouă și cu pumnul de gologani în el și cămeșuica nouă, ca de obicei?“ Și tare mi se strică inima, că au venit niște Paști așa de sărăcăcioase!

În sfîrșit, fuga la lighian și dai grabnic cu apă: „Poate, — mă înturnai cu gîndul — să fie așa, mai știu eu cum!“ — Mă ștersei repede, și la Iacob:

— Ei iată, m'am spălat. Unde-s Paștele?

Iar el scoase din sîn un pumn de flori și mi le întinse rîzînd:

— Iată Paștele! Ce-ți mai trebuie Paști cînd mai ai florile-paștelui?..

Au rîs toți ai casei, iar eu am prins a plînge, și de amăgire, și de ciudă. Dar m'am liniștit îndată și m'am culcat iar, cu floricelele la obraz....

III.

Cum am spus, comedios îmi părea Iacob, cu trupul; dar iată și altul mai năzdrăvan cu sufletul. Un alt frate mai mare, Tănase; nalt slab, alb la față, cu ochii albaștri; învăța la școala de meserii și făcea toate năzbîțiile: teatru, comedii, panoramă, mingi de piele colorată, oameni și dobitoace de humă; făcea chipuri de hîrtie și tot felul de jucării de lemn, apoi stele, cununi pentru irozi, lucrăscripci, zugrăvea și cînta dulce și adormitor.

Strașnic ținea mama și la acesta și nu mai putea de dragul lui, că-i era de ajutor la multe, bun la inimă și ascultător.

Ascultarea și supunerea lui Iacob și a acestuia zilnic era în gura mamei. Cînd ajunsei să-mi arăt și eu arama numai ce o auzeam:

„Măi, a murit băietul cela; un băiet ca un

înger. Și pe dracul ista nu l-a luat D-zeu de pe capul meu!“ Ori „A fost și Tănăsă mic și s'a jucat ca toții copiii, dar cînd i-am spus: Tănăsucă, șazi azi acasă, nu ieșea din pragul porții!“

Iar de fratele nostru cel mai mare, Gheorghe, dus pribeag prin streini, îmi spunea pe atunci Iecobuț și sor'mea că era voinic strașnic, că asvîrlea cu piatra pînă dincolo de Spătărești, că rupea copacii din rădăcină și că chiar ei au văzut, într'o zi, cum a rupt un păr din fața casei. Iar mai tîrziu am auzit istoria părului celuiia. Imi spunea mama, că era un păr frumos și făcea niște pere de se topeau în gură de bune; dar dela o vreme părul prinsese să se usuce; iar lui Gheorghe — ce-i veni, că odată, cu o smîcitură îl și dete la pămînt din rădăcină: — părul era putred.

Nopti întregi, stam și mă gîndeam la Gheorghe al nostru și-mi era dor de el, să-l văd cum e la față și ce face, și par'că-l vedeam că a venit și ne-a zis: „Bine v'am găsit!“ și că ne-a îmbrățișat și ne-a sărutat pe toți. Il vedeam cum îndoiaie copacii și aruncă

pietrele pînă dincolo de oraș și că mă apăra de băieții ce căutau să mă bată. Cu o mîină par'că lua un băct și cu alta, altul, și-i asvîrlea mai sus de nori: iar, eu, mulțumit, le făceam din deget, și le ziceam: „Aha! blestemaților, de acum să vă mai răstiți la mine?”

Erau prin vecini, niște băieți de Șfab, ai dracului, și toată ziua să strîmbau printre gard la mine, și mă amenințau cu pumnul; așa că tremuram de frica lor. Iar noaptea, din pricina asta și a poveștilor lui Iacob, visam tot felul de bazaconii; ba, mi se părea că-s într'o haită de lupi, și mă scoate mama, ba că vin băieții Șfabului la mine să mă omoare, și te miri cum scăpam; ori mi se părea că mă fugărește cineva, și atunci săream prin somn și mă trezeam înspăimîntat, dar îmi veneam iarăși în fire, că eram la sînul cald al mamei și-i simțeam o mîină desvelită peste mine; iar eu, de uritul visului, o întrebam:

— Mamă, mamă, dormi?

— Nu dorm!...

— De ce?

— Gîndesc!...

— La ce gîndești?

— La voi!...

Așa era mama. Ea nu avea pe lume decît o singură grijă: a noastră. Pentru noi și numai pentru noi doar trăia. Se topea de dor cînd plecam vreunul, pe undeva departe, pe la școli, sau meșteșuguri, se lăsa pe dînsa flămîndă și ne dădea nouă. Și pe cînd noi mîncam și partea ei, așa se uita cu mulțumire, de i se scurgeau ochii de dragoste și dor.

Ce nume, ce mărire, ce avuții nu ne dorea și ce ajutor nu visa să aibă dela noi! Rugăciunea ei către Dumnezeu era lungă și înflăcărată, plină de credință și împletită cu numele nostru!

IV.

Pe cînd mama se sbuciuma pentru noi, noi ne țineam numai de jocuri și ghiduși vara, prin grădină și pe cîmpuri, făceam căsuțe din bețe și le lipeam cu humă; iar frate-meu, Tănase, îmi făcea cai și oameni de cleiu, ori pîndea cînd nu-s părinții noștri acasă și atunci aduna toții copiii din mahalale, scotea toate țolurile din casă și în scurt timp schimba șura în comèdie. Din vițe de bostan făcea trîmbiți și basuri, și iată muzica gata.

Mutul Gahiței băiatul unei vecine din fundul grădinei dela noi, făcea pe comedianțul, iar Vasile a Bucătarului, un alt băiat dela a treia casă, pe calul cel înțelept. Și ce pătea bietul cal, — vai de mama lui! Când scăpa, i se părea pîrleazul șes, căci, de nu făcea de bună voie, mînca și scatoalce. Mutul erà rău nevoie mare: nu-i era destul că bietul Vasile știa să numere băieții și să ghicească pe cei ce furau merele din grădinile oamenilor și să facă plecăciuni: el îi mai poruncea să-l ție și în cîrcă și să-i sărute mînile și picioarele lui și ale băieților, ba încă să-i facă și muștru.

Numai ce auzeai pe Mut:

„Capu' la d'eap-ta!... D'epti!... Capu la tîn-ga!... D'epti!... Ata! (așa!)... Pupă mîna!... Amù pupă pitioarele!... Ata!... D'epti!

Și pupa bietul Vasile mîna și picioarele răpănoase ale Mutului căci n'avea încotro. In van căta galeș la ușă, că Mutul îl păzea cu cociorva în mîna și numai ce-l auzeai: „Unt' te uiti b'e? Amu te a'd!“ și cîteodată îl și ardea, de se îndoia bietul Vasile de mijloc; pe cînd muzica lui bădița Tănase țipa de-ți lua auzul... Și apoi par'că numai astea erau petrecerile noastre?

În zilele calde de vară, cînd ni se ura de stat pe acasă, mai cu seamă pe vremea căpșunilor, ne luam, sor'mea cu Mihăluț în brațe, Marghioala lui Toader a Grecii, Mutul Gahiții. Nicu Lămășanului și Vasilica lui Gheorghe Cîrnu, — și pe cîmpuri la fragi și prin huciuul Buciumenilor, după flori; iar seara, ne adunam pe prispa casei la noi, și cei mai mari spuneau povești cu strigoi și draci, curți pustii și alte năstrăvăanii, că-mi împuiase capul, de mă temeam și ziua să stau singur în casă.

Veșnic mă uitam cu frică la fereastră, nu cumva trece vre-un lup la fel cu cel din „Capra cu trei iezi“, vreun tîlhar din cei din „Chichiuță“, ori vre-un drac din „Povestea muscalului milostiv?“ Și nu-mi perea frica, decît doar cînd venea mama și mă culcam iar la sînu-i. Atunci aveam inimă să mă gîndesc mai mult la asemenea bazaconii și par'că vedeam casa „Caprei cu trei iezi“, întocmai ca a noastră: pieile iezilor spînzurate în cuiu de cumătrul Lup, și pe ea sbuciumîndu-se pe la ferestre strigînd cu dor:

Trei iezi cucuieți,
Ușa mamei descuieți... —

și-mi sîngera inima gîndindu-mă la jalea bietei căprițe și mult mă bucuram că și cumătrul Lup și-a găsit băcăul.

„Acuma să vie un lup îmi ziceam în mine: ce ar mai păți dela mama!“

Dar nu mult a ținut poveștile lui Iacob, și așa, după un Crăciun, ne îmbolnăvirăm toți de pojar.

Nimeni, dar știi nimeni, nu ne intra în casă. Singurul ajutor cu durere de inimă și strejer neclintit ne era mama, iar ei, singur Dumnezeu, care o ținea tare în furtuna ce o bîntuise.

Par'că și acum îl văd pe părintele Dumitrache dela spital, dela pat, la pat, cu Sfințele taine.

Zi și noapte, s'a luptat mama cu cinci bolnavi, pînă cînd încetul cu încetul,— unul cîte unul, — a dat Cel-de-sus și ne-am ridicat, afară de Iacob, care a dat dijmă morții pentru toți.

A murit Iacob, a murit și bucuria noastră. Sufletul par'că mi se pustiise, și de atunci nu m'a mai ținut nimeni pe acasă.

În diminețile senine și călduroase de vară, cînd soarele bătea mai prietenos în ferestrele noastre, mă așezam pe pragul cerdacului, — de dragul firii, — și ascultam cîntecele de cuc și a altor păsărele, care de multe ori se amestecau cu acela al pupăzei.

Mare ciudă aveam pe pupăză, că de multe ori ieșeam nespălat la soare, și ce-mi cînta nu-mi plăcea de loc. Stam ce stam pe prag, îmbucam ceva, sau nu; iar așa cînd îmi venea la socoteală, o ștergeam pe nesimțite pe poartă, și—la băieți în vîrful dealului.

Vasilica și Dumitru ai mătușei Ioanei mă așteptau ca pe cine știe cine.

Cum îmi vedeau filfîindu-mi fuiorul de păr în vînt, numai ce-i auzeam:

„Inică! Inică! iată Inică!“ și băteau în palme de bucurie.

Iar mie îmi sfărîiau călciile prin colbul uliței și-mi piesnea pieptul de inimă plină.

Și iată-ne pe toți trei făcînd căsuțe, cup-torașe în pămînt, unde ascundeam mere și pere, învelite în iarbă, ori jucîndu-ne dea-baba oarba, dea puia-gaia și dea-ascunsele. Hăt, tocmai la aprinsul lumînărilor, eram și

eu acasă, unde de multe ori mă aştepta nănaşa dela icoane.

Doamne, multe bătăi am mai mîncat, cît am fost mic şi tot nu mă învăţam minte. Şi cum să mă învăţ, cînd mă ademeneam de atîtea ispite copilăreşti?

Dela moartea lui Iecobuţ, vre-o doi ani, aşa am hoinărit cu băieţii. Mihăluţ s'a făcut mărişor, şi noi toţi am răsărit şi ne-am înălţat ca nişte flori îmbobocite. Dar mama, dela moartea lui Iacob par'că să istovea: îi perise una din nădejtile cele mai de seamă. Nu mai erà mama noastră cea de altădată, veselă şi nepăsătoare la greutăţile vieţii, ci mereu se tînguia la toţi că i-a murit norocul din casă; ba încă i se urîse să mai steie în bordeiul unde ne arătase la lumina zilei; aşa că, într'o zi, împreună cu tata, se hotărî să ne mutăm în altă parte.

V

Şi într'o primăvară, aşa după Sf. Gheorghe, iată-ne suiţi cu toţii într'un car şi părăsind tîrgul şi duşi pe un drum lung, lung, alb de praf, care în depărtare părea o pînză

întinsă de borangie pe un covor verde cît lumea.

Mi-aduc aminte, că n'am mers mult pe drumul acela și, din fața unui han în dosul căruia era un sat, făcurăm spre răsărit pe o alee de tei înalți și bătrîni și intrarăm în ograda unor case mari, vechi, boierești, împrejmuită cu un zid dărăpănat.

De o parte și de alta, grădina de pomi roditori și biserica statului, căreia dela rohatca tîrgului nu i se vedea din desișul copacilor decît acoperișul ascuțit; iar mai în dos, o pădurice cu plopî înalți ca niște foisoare de foc și cu ulmi.

Apoi din fundul păduricii dam într'o vale verde plină de cioate rămase din vechea luncă a Șomuzului, care păreau niște oi la păscut, pe cînd peste apă, spre răsărit, ca un uriaș încovoiat, își înălța coastele verzi și pline de turme, dealul Halmului, de unde nu auzeai decît sunete prelungi de buciium.

Totul era învăluit într'un suflet de singurătate și pustiu: unde te uitai, numai ferești sparte și uși luate din țîțîni; la poartă niște găinării numai cărămidă goală și lut căzut

și un grajd crăpat în podul căruia toate cucu-veicile din lume par'că se adunaseră. Chiar și satul din dosul crîșmei — cu toate că fusese odată tîrg pe-aice — nu era în firea lui. Casele ici și colo, acoperite cu paie, semănau mai mult a niște căpițe de fîn decît a locuințe de oameni.

Apoi, ce era de groază, două beciuri, deoparte și de alta a caselor, cărora le mersese vestea de pline de șerpi, și draci, și strigoi.

Cu toate acestea, aicea ne-am așezat și aicea am dus-o cîțiva ani din copilărie; cînd jucîndu-ne cu băieții moșierului, cînd cu băiatul crîșmarului dela han al lui jupînul Costache, cu care mîncam cîte o pîne și cîte o scrumbie, pe zi; cînd băteam, singur ori cu Mihăluț, drumurile pe la coșar și pe la podul cel de piatră de pe pîrîul Buciumeni, să prindem pește.

Dela început mă îngrozii de locurile astea, dar cu vremea, parcă mă apropiai de ele, ca de un prieten singur și parcă duhul ce le învăluia se potrivea cu sufletul meu de copil hoinar și nebunatic, și niciodată n'am fost mai la largul meu ca aici.

Cum am ajuns, tata s'a apucat de pus grădina la cale și mama, de îngrijit și de pus pasări.

Numai noi, băiețașii de joc cît era ziulica de mare nu ieșeam de prin tufișurile păduricii, unde ne jucam dea-ascunsele în cîntecul și sbînțuitul pasărilor.

Dimineața, mergeam mai întîi, prin iarba lăcrămată de rouă, în fundul păduricii de unde priveam cu drag și bucurie răsăritul soarelui care se iveaua ca o minune din văile de dincolo ale Halmului, roșu ca sîngele și mare ca o roată de car, apoi iar o luam bătînd cărările.

Dar prin cioatele din lunca Șomuzului, nu ne-am dus decît cu vremea, că ne temeam de știma apei, de care ne vorbea mama că mănîncă copii.

Dar dela sosirea noastră la casele astea, nu multă vreme am umblat așa lela, că numai iată, într'o dimineață, auzim prin odăile de sus, glasuri subțiri de copii și ograda plină de boi, vaci, care și argați. Era stăpînul moșiei venit din Bucovina: un cunoscut de al tatei de pe vremuri. Două fete și un băiat avea.

Pe toți îi țin minte, cum erau; dar pe fete, — nu știu — par'că mai bine. Din copile, una cea mai mare, știu că eră cu ochii negri mari și deștepți, albă și trasă la față și cu părul ca noaptea, cealaltă, un bunduc scurt și gros, cu față plină și trandafirie, buzele groase și roșii, ochii negri îi scînteiau, și, de drăcoasă ce era, rîdea, și cu gura, și cu ei. Deși mică, dar vorba-i era de om mare, și asta o știu pentru că mi-a spus odată să mă joc cu ea dea-gospodăria, și eu să-i fiu bărbatul ei, și-mi zicea: „dragă Iancule“ ca mă-mucă-sa tătucă-sului și, la rîndu-mi, eu să-i spun „dragă Clară“. Iar într'o zi, la masă, pe cînd erau mai mulți cunoscuți, a zis că și ea m'a ales pe mine de bărbat.

Cu copiii aceștia am dus-o mult în jocuri și pozne, și atît de mult prinseseră dragoste de noi, că ne dădeau, și din prăjiturile, pînă și din hainele lor. Și nu ne despărțeam decît doar la culcare, cînd prindeau a ieși toate stafile și strigoii de prin beciuri.

Că atîtea povești groaznice purta casa aceea cu beciurile ei întunecoase, că, de cum însera, stăteam tot pe lîngă mama.

urmă s'au încredințat că mă speriasem de umbra mea.

Două săptămîni încheiate am zăcut de friguri din pricina asta. Se îngrozise biata mama!

Ce descîntece, cu ce buruieni nu m'a afumat, ce babe din sat și din târg n'a întrebă: m'a afumat și cu peri de urs, și nimic!

La urmă am auzit și pe tata:

„Nu faci nimic; frigurile, sînt ciudate, din ce au venit, cu aceea trebuie să le scoți“. Și ce au mai vorbit nu știu, că, într'o dimineață cu un soare ce-mi gîdila prin geam nasul ascuțit și galben de boală, ce-i vine mamei, că-mi face o scăldătoare cu buruiene, ce zicea ea, că sînt dela Ziua Crucii; mă măsură cu o ață din cap pînă 'n picioare; puse ața într'un hîrb cu buruiene aprinse și mă afumă; apoi mă băgă sub o albă.

Deodată, aud de asupra o troznitură, ca tunetul Sfîntului Ilie. Atunci am crezut că vrea să mă omoare, și m'a cuprins o spaimă, că am sărit ca nebun cu copaia în spate, și pe ușă, băiete!

Ce eră? Mama, văzînd că nu mă mai îndrept, a ascultat sfatul tatei pesemne și a speriat

boala, trîntind de albie niște olane, și pînă în seară n'am mai avut nimic.

VI

Dar timpul trece, și ce crește mai ușor decît copilul sburdanic! Și iată-ne și pe noi mai răsăriți și mai pricepuți la cele ce ne înconjoară.

Acum mama, ca femeie crescută în credințe și obiceiuri strămoșești, a mai făcut un pas, cu povețele ei, să ne trimeată și la biserica din grădină, că zicea ea că-i bine să ne cunoască și sfinții. Cînd om fi la o primejdie ceva, să ne vadă; iar acela care ne-a dus întîi acolo și ne-a învățat cum să facem mătării pe la icoane și să ne rugăm, a fost tot mama. Apoi de acolo ne-am dus noi singuri, ba încă luam de tovarăși și pe duduca cea mică a moșierului. De mîna plecam la biserică, de mîna ne înturnam; iar preotul și dascălul Nicolae, așa prinseseră dragoste de mine, că mă făcuseră și pălimar, și nu făceam altă slujbă, decît aduceam dascălului foc pentru cădelniță și mutam cîte un sfeșnic

de lemn de colo pînă colo, iar dascălul îmi da un gologan, la care se mai adăoga colivă, mere, pere, struguri, ori alte roade, după cum era vremea.

Și mult mă minunam de cele ce vedeam. Biserica îmi părea de marmoră și ramele dela icoane și stîlpii, de aur; iar cînd am văzut întîi pe dascălul Nicolae cu antereul lui cel lung, mutînd de colo pînă colo sfeșnicele cele mari de alamă și strălucitoare, m'am minunat și am alergat acasă și am spus tatei.

Multă credință aveam în Dumnezeu pe vremurile acelea!

Părinții mei — și mai cu seamă mama, — avuseseră grijă, să-mi bage în cap, — cum am mai spus, — de mult gîndurile despre lucrurile sfinte.

Apoi mă învăța, să nu uit de cîte ori oiu vedea un preot, să-i sărut mîna, că preotul e sfînt, că are darul lui Dumnezeu de a se ruga pentru oameni și a ne sfinți. Mai cu seamă să nu uit a săruta mîna preotului de la biserică.

Și, în adevăr, că atunci, de cîte ori îl ve-

deam venind la biserică ori ieșind, ori îl întâlneam pe drum, fuga la dînsul: „Sărut mîna, părinte!“. Iar el mă blagoslovea, ba încă prinse a-mi da și cîte un gologan.

Da, pesemne, dracului îi era ciudă că mă sfințisem într'atîta, și cui le poate da prin cap tot felul de ciudățenii, de nu nebunilor și copiilor? Că iată, cu toată sfințenia mea, tot făcui pe la biserică, o boroboată.

Intr'o Dumeneacă, ca niciodată mă duc singur la biserică. Și aicea, după ce aduc dascălului foc, mă așez lîngă strana împărătească. Și ce-mi vine, — iar ca niciodată — prind a-mi plimba ochii pe florile aurite ale ei și a le cerceta cu mîna.

Așa îmi făceam socoteală, după strălucirea lor, că trebuie să fie de aur și, cum le pipăiam și le cercetam de sus în jos și înapoi, bag de seamă la o margine a stranei că un capăt a unei frunze aurite, e desprinsă dela locu-i. Și, n'am de lucru, încep a o căuta cu mîna și a o zădări și a o trage cum a-i sgîndări o măsea, ce ai voi să o scoți și nu iese.

Și cum o necăjeam și o dăgăneam, de-

odată aud un trosnet jalnic și, fără să vreau, mă pomenii cu frunza în mână.

Toți din biserică s'au uitat sperioși la mine. Dascălul, foc de mînie, să mă omoare...

— Ce-ai făcut, drace?...

Cum am șters-o la sănătoasă nu știu; atîta pot spune că m'am trezit rătăcind prin fundul grădinei plin de frica de acasă și de rușine. Frica ca frica, dar rușinea era mare!

— Vai ce întîmplare îmi ziceam în mine; s'au dus și gologanii și colacii...!

De atunci, n'am mai dat pe la biserică: nici dascălul și nici popa nu m'au mai chemat să le fiu pălimar, și de cîte ori eră să întîlnesc pe vre-unul din ei, o apucam pe altă parte.

VII.

Dar ce înșir atîtea? Ci iată-mă și mai ră-sărit. Și dacă mi-a mai crescut tuleiele, asta nu însemnează că, dacă vrea mama să mă duc să slujesc sfinților, vrea să mă scoată și pusnic. Și iată că, într'o seară, mă ia soră-mea și la joc, și în mai puțin de o săptămîină, învățaiu toate *danturile*: horele și polcile.

La joc atîta-i pînă te înveți, și-i prinzi

gustul; pe urmă nu te mai oprești; îți vine să tot joci, ba încă să sbîntui și pe alții. Și așa puneam la cale cu băietul moșierului, baluri, nunți. El cînta din vioară: „Unser Kaiser“, iar eu învîrteam domnișoarele de mama focului.

Deocamdată le înșfacam mai pe țărănește, dă! cum vedeam că fac flăcăii la scrînciob la hanul lui Jupînul Costache de la drum; dar pe urmă m'am dat și eu după moda boierească: să le fac plecăciuni, să le poftesc „*dantè mamazel?*“ și să le prind de mijloc mai cu gingășie, dă, cum mă învățase ele.

Dar din amîndouă, deși cea mai mică trăgea mai mult la mine, tot cea mai mare îmi plăcea mai mult, că eră mai așezată, mai plăcută, pe cînd cea mai mică prindea puș de rîndunică și-i ținea în mîină pînă cînd mureau; iar bieteles păsărele mai mari, se învîrteau țipînd jalnic împrejurul ei, cerîndu-și odoarele; căci erau atîtea rîndunele acolo, că numai dela noi pleca toamna un cîrd. Nu numai rîndunele, ci și alte păsări. Cît e ziua de mare asurzeau văzduhul cu cîntecele lor. Apoi puș de ulii îți luau auzul cu țî-

pătul cel ascuțit, din vârful ulmilor și al brazilor.

Intr'o vară, frate-meu Tanase și-a făcut o colibă de dormit în fundul livezei și și-a luat să crească niște pui de șoareci și doi pui de uli.

Ulii, cît au fost mici, au fost blînzi; dar, cînd au crescut mai mari, au și început a-ș da arama pe față și să se prostescă: se uitau cu niște ochi mari și sperioși la mine, de mă băgau în toate boalele, țipau urît și pișeau cu clonțul de-ți dădea sîngele; iar într'o zi, au rupt sfoara de care erau legați, și pe ici țî-e drumul. Și nu i-a mai vazut nimeni pînă seara, cînd au dat la culcuș. Frate-meu Tanasă nu mai putea de bucurie, că are niște pui așa de deștepți.

Dar într'o zi, mama, vede că-i cam lipsește din pui.

„Măi, își zise ea, ce să fie?”

Dimineata bunăoară găsea atîți pui, sara numai atîția.

Puii de uli se îngrășeau, a mamei pureau, de unde?... Dumnezeu știe.

Pînă într'o zi, vede bădița Tanase că un

puiu de uliu aduce unul de găină și-l lasă în dosul colibei.

„Aha! de ăștia-mi sînteți, jupînilor? Păi bine, fraților, de aceea v'am crescut eu pînă acuma?“

Și cu o ațișoară îi strînge de gît și îi anină de creaca unui ulm înalt, unde era un cuib de uli. Și, ca să-și mai răcorească inima, a prins a le cînta din armonică un marș de înmormîntare.

VIII.

Aici la coliba asta am dus-o o vară întreagă cu frate-meu, cînd luminați de razele albe a lunii, cînd înspăimîntați de furtună.

Noaptea se lăsa încet. Atunci nu se auzea decît huruitul carelor boerești, care umplea ograda curții și tălăngitul dela ocolul boilor care își aveau locul în josul păduricii.

Tîrziu nu trăia decît vîntul, care se auzea în frunze ca un oftat de dragoste și apele Șomuzului, cum se ceartă cu opusturile și cu roțile dela moară.

Atunci înaintea colibei noastre, dintr'un cuptor săpat în pămînt, ieșea lumina și, dacă ai fi pîndit de departe, ai fi zărit prin pînza

noptii, umbre albe venind dinspre curte și așezându-se lângă foc; erau Pascu vizitiul, Vasile Porcarul, care împreună cu bădița Tănase se puneau la povești, cu toate stafiile curții și tot felul de știmi de țî se suia părul în vârful capului.

Dar într'o sară Vasile Porcarul veni singur la colibă și, după ce mușcă dintr'un măr de vre-o cîteva ori, — din una din alta, — începù să povestească.

„N'oiu uita, cîte zile oiu trăi, ce am pățit la casa asta. Vezi d-ta, toată-i plină de draaci, cine a stat aici, n'a mai ieșit om. Boierii vechi, s'au stins în sărăcie, odată cu prăbușirea găinăriilor și a cotețelor. Un păzitor, rămas în casă, s'a spînzurat de un cuiu; un Neamț, săracul, ce se adăpostise pe o iarnă cu Nemțoaica lui și copiii, s'a împușcat; iar, în beciul cel derăpănat, de lângă cel cu brînzeturi, s'au înjunghiat doi hoți, la împărțeala prăzii: cîte și mai cîte! Nu am fir de păr pe cap, și nu-i frunză pe copac cîte s'au întîmplat aci.

„Amù, înt'o seară, — urmâ el, — venind eu dela crișmă cam făcut, mă pun rămășag cu vizitiul — nu aista, — cel care s'o dus, —

Gheorghe, că eu, la miezul nopții, m'oiu duce în beciul cel dărămat, din preajma gardului, și ca semn i-oiu aduce un bolobocel gol, ce se afla acolo. Zis și făcut: beat așa, îmi fac trei cruci și, după ce scrișnesc din dinți, și înjur pe Scaraoțchi de vre-o cîteva ori o pornesc cu pas milităresc: unu, doi, unu, doi, pînă ajung acolo. Și era întuneric de nu se vedea mîna. Dar nu mi-era frică. Tot înjurînd intru în beciu. Cînd așa, la mijlocul beciului, îmi răsar înainte două mătăhale albe. Părul mi se face ghioagă în vîrfurile capului și, cînd vreau să mai înjur, îmi înlemnesc fălcile și-mi înghiață sudoarea pe mine. Eu însă făcîndu-mi cruce cu limba tot înaintez; caut și dau de bolobocel; îl înșfac; și iar, fără să știu, stau locului. Atunci mătăhalele începură a da foc pe gură și ochi și a clănțănî din dinți. Eu dau să fug, dar mă lovesc cu capul de o grindă și cad jos. Pe urmă, mătăhalele se schimbă într'un berbec. Atunci mă scol și o apuc la sănătoasă. În urma mea pocnea, să se dărâme beciul, și berbecul după mine behăind. De nu ajungeam degrabă acasă, muream.

Atunci am cîștigat o vadră de rachiu; dar și eu am zăcut trei săptămîni“.

Aici Vasile isprăvi istoria.

În noaptea ceea, de frică, s'a culcat și el în colibă.

Mi-aduc aminte că era lună; iar eu nu am adormit decît tocmai tîrziu de tot. Umbrele copacilor mi se păreau că-s tot știme, iar murmurul apelor, glasurile lor.

Bădița Tănasă, după ce Vasile isprăvi istoria, ca să-și mai uite gîndurile, a început a cînta din armonică. Și, cu toate cîntecele lui, nu puteam uita și-mi tremura inima în mine de frică. Iar într'o noapte, am văzut și eu două știme ce se plimbau prin grădină: erau în alb și era tîrziu de tot. Luna se coboară dela amiază.

Eu stam culcat și sgulit lîngă bădița Tăncă și măsuram cerul pustiit de stele și nu știu dacă mă gîndeam la ceva. Infricoșat, scutur pe frate-meu din somn și-i spun. El îmi răspunde zîbind, cu ochii închiși, că știe el ce-s acele umbre și mă învelî s'adorm.

Dar într'o sară, s'a îmbătat Vasile Porcărul așa de tare, că a înnebunit. S'a desbrăcat

de cămașă și a început a înjura și a bate cu pumnii în toate cuiele din pereții bucătăriei, zicînd că nu sînt bine bătute; iar a doua zi, l-a chemat moșierul, și i-a dat drumul. Și, de atunci, n'am mai văzut știmate prin grădină, că Vasile luase cu dînsul și pe fata bucătăresei,—o fată care se ținea—dragă Doamne,—de fudulie și mode...

IX.

Și, doi ani, am dus-o la casele astea dărăpănate: verile, certați de furtuni și încălziți de soare, și iernile, asurziți de viscole și strînși pe lîngă foc.

Trecerea dela iarnă la primăvară îmi părea un veac; doar poveștile oamenilor din curte mă mai încălzeau.

Și, pe cînd prin streșini sufla vîntul cu huietul unei năvăliri de sălbatici, și lupii în tăcerea nopților senine urlau a foame și a pustiu, dacă ai fi intrat în bucătărie, ai fi găsit o întregă șezătoare de argați: unii suiți pe pat, alții tolăniți pe jos, alții stînd grecește; iar pe unul povestind cine știe ce snoavă sau pățanie din viața lui.

Dar, într'o sară, pe cînd unul vorbea, că moșu-său ar fi văzut o nuntă de draci jucînd pe un iaz, deodată ușa se deschide cu putere și sare din țîțîni, — și Ion, rîndașul, cu capul gol, cu părul vîlvoiu și cu fața strîmbă de spaimă intră și abia zise gîfăind:

— Stafia, bre oameni, m'a fugărit pînă aici!

— Ei cum?

— Stai puțintel să mă răsufli! Vai de mine, cum m'am speriat!

Omul își duse mîna la inimă.

— Dați-i o leacă de apă, zise bucătăreasa.

Pe fețele tuturor se citi o grijă de patima omului: mulți își făcură cruce îngînînd un „Doamne ferește“!

Iar eu m'am făcut mititel-mititel, de frică, lîngă bucătăreasă; și după ce Vasile vizitiul îi dădù să bea o litră de apă, tot gîfîind începù:

— Știți că avea să mă omoare?

— Ei, cum?

Și începù să spuie:

— Vrînd să mă duc să-mi iau *tititionul* dela grajd și trecînd pe lîngă beciul cel cu brînzeturi, numai ce-mi ies în drum vre-o cinci matahale.

Să 'nebunesc măi, și-o apucați înapoi; și nu numai atîta, dar m'o fugărit una pînă aici.

La toți li se sburlî părul de pe cap, și toți își făcură cruce.

— Știma, bre! — ziseră toți: — știma!...

— Apoi eu ce-am pățit? zise Costan dela boi; și începù și el să înșire că, trecînd într'o seară pe la beciu, l-a amenințat din gura lui, niște mogildețe albe.

A doua zi, dimineața, cînd bucătăreasa s'a dus să ia niște unt din beciul de unde îl fugărise știma pe Ion, ia-l de unde nu e; a găsit ușile beciului deoparte, și untul și vre-o cîteva bîrbinți de brînză mîncate cu doage cu tot.

— O fi știma — și-a zis boerul; dar a trimes la primar, și al dracului stăpînul satului n'a vrut să creadă în palavre, ci a luat lucrurile la descusut și a descoperit că știmele erau niște argați dela harabale.

Și asa cu povești, cu jocuri, cu danțuri, iarna trecea și ne pomeneam că un soare cald ne zîmbea pe fereastră și un cîntec de pițigoiu striga cît îi ține gura:

— Uite vara, uite vara!

— Să iasă copiii afară! — ziceam noi, și

țuști pe ușă, la razele calde ale soarelui și la un cer senin cu grămezi de nourii albi și trecători ca sloiurile de ghiață pe o apă liniștită.

Inima în noi, copilașii, creștea ca un boț de aluat pe o vatră caldă, și pe lângă păreții sbiciți făceam căsuțe din bețe, răcneam să ne răspundă răsnetul din Halm, iar când dădea floarea de corn și fugea zăpada de sub pomi, o sbucneam în rîsete și jocuri prin grădină, și de atunci, pînă dădea bruma, nu ne vedea mama liniștii pe lângă vatră.

.X.

Dragi îmi erau băieții boerului, și drag îmi era Ghiță al jupînului Costache; dar tot mai drag îmi era Mihăluț, că-mi era frate și apoi, chiar deși mîncam bătăi dela mama pentru dînsul, tot par'că mai bine mă jucam cu el.

Noi amîndoi, ne învoiam la toate. Copiii boierului nu ar fi ieșit, ferească sfîntul, din pragul porții, însă noi o luam și mai departe. Cînd ieșeau milițienii în dealul tîrgului la *muștru*, eram acolo: ne era drag, că unii

erau oameni cunoscuți dela noi din târg. Bună oară unul, Gheorghe Neamțu, pietrar, care ne făcuse o sobă cînd eram acasă, și unul, Măturică care făcea pe bărbierul în ulița noastră; apoi mai drag ne era de unul, State Dorobanțul, pe care-l cunoștea tata. El era mai mare peste toți și avea galon de aur la mîină.

Pîna atînci nu văzusem cum îs milițieni și cum fac muștru. Unii erau chiar oamenii bătrîni. Aveau pe umeri niște puști lungi și căciuli cu pană în cap, iar pe dînșii niște cămeși, cu verde pe la mîneci și poale, și în picioare opinci; iar unii pe semne erau oameni greoi de cap, că aveau la un picior un smoc de paie și la altul unul de fîn.

Ei întocmea, pe atunci, cum s'ar mai zice, garda orășănească.

Apoi n'oiu uita cum le și spunea State Dorobanțul. El o lua înainte și ei după dînsul, și numai ce vedeai că se întoarnă spre ei și, bătînd din palme, striga:

Ocolina, bat'o vîna,

Așa taică, așa taică!

Unu, doi, unu, doi;

Fîn. — paie: Fîn. — paie!

eu mă minunam strașnic și veneam iar acasă și spuneam mamei și o întrebam:

„Mamă, oare cînd oi mai ajunge și eu *milețian*?“

Și dacă m'aș fi dus numai la milițieni, n'ar fi fost mare lucru, ci iată scrînciobul jupînului Costache, dela han, care prinse a mă ținea toată ziua, iar, cînd veneam seara acasă, avea pentru ce ne îmbăli mama. Cum oamenii din sat aveau socoteli cu boierul, ne cunoșteau; așa că eram mai mult în scrînciob; ori de nu, ne jucam cu Ghiță băiatul jupînului, dîndu-ne huța cu o scîndură printr'un gard. Iar tatu-său, D-nul Costache, ne cheama în casă și ne dădea să mîncăm pîne cu măsline și ne spunea numai glume copilărești. Intre altele, din pricină că Ghiță punea mîna în tejghea și mîncea bătăi, d-nul Costache îi zicea:

Măi băiete, băiețele,
Cîte vergi ți-a dat prin piele?

Și tot el răspundea:

Dela Paști pîn' la Ispas,
Num' o coastă mi-a rămas.

Iar acolo unde ne mai duceam, era la un

moșneag văcar, ce-și făcuse de curînd o colibă lîngă coșare, în dosul grădinei. Nu știu ce avea moșneagul ista pentru noi, de ne duceam pe la el. El făcea foc înaintea colibeii, și noi ne așezam înaintea lui și ne uitam cum se caută prin curea, cum își aprinde luleaua și trage fum din ea și strănută, și toate trăsăturile feței i le urmăream. Apoi mai ciudat ni se părea cînd își punea luleaua în foc, ca pe o ulcică. Atunci fugeam de lîngă moșneag, că mirosea luleaua rău.

Intr'o zi, însă l-am găsit pe moș dus pe la vaci, și luleua în foc.

Și îmi spune Mihăluț:

— Oare moșu, Vasile de ce trage din luleaua asta, cînd miroase așa urît?

— Știu eu? îi răspund; trebuie să fie tare dulce! Și îndată mă și prinse ispita, să văd cum e. Ia hai, să încerc numai o leacă...

— Da, dacă vine? îmi dă el.

— Nu ne vede; trebuie să fie dus după dîmb la vite.

Un gînd îmi spuse să n'o iau; însă, în liniștea de a ști cum e, mă făcui să trec peste

toate presimțirile. Mai cu silă, mai cu urît închisei ochii și trăsei un fum.

Ah! ce rău mai era și amar! și îndată ameteii, un nod mi se puse la inimă, se făcu lumea verde, verde. De acolo, n'am mai știut nimic, de cît că m'am trezit acasă, pe pat, lîngă mine, mama, și la picioare, toții copiii mă priveau speriați; și numai cu lapte am scăpat. De atunci să fie tutunul fire de aur și nu l-oiu mai pune în gură.

XI.

Însă nu mult l-am văzut pe Mihăluț cu mine, și iată că după o iarnă, în care au murit de gît toți copiii satului, se îmbolnăvi și el, în primăvară, nu știu de ce. Și cu toate căutările, și cu toate că l-a adus și la doctorul din tîrg, Mihăluț s'a dus și el de lîngă noi.

Cît a fost bolnav, eu tot căutam să-i mîngîi durerile cu vorba și să-i fac nebunii, doar a rîde: mă dam peste cap prin odaie, săream și mă strîmbam, ori făceam ca Vasile Porcarul în noaptea cînd bătea cuiele în bucătărie și cîte altele, ori de nu, îi povesteam cîte drăcii mai învîrteam cu copiii; între al-

tele, îi spusei, cum într'o zi, îngropasem ca pe oameni, un puiu de vrabie căzut dintr'un plop, la care prohod, făcusem pe popa; duduiele l-au bocit, iar băietul boierului, Coca i-a cîntat de jale din scripcă.

El, săracul de era ceva de haz, rîdea; iar de-i spuneam ceva mai liniștit, asculta; pe urmă, iar prindea să se vaiete.

Vre-o două săptămîni a dus-o așa, și Mi-hăluț era tot mai rău și mai slab; iar într'o zi, mama nu mi-a mai dat voie să intru în casă, zicînd că așa i-a poruncit doftorul să nu mai mă lase decît după ce s'o face bine.

El intrase în gura morții.

Și l-am văzut adoua zi, — murise. Era întins pe pat, între două lumînări aprinse, gătat cu straie albe și cu flori pe lîngă el, cu fața albă ca hîrtia, și stoarsă de viață, de i se vedea numai vinele albastre; iar cum își dase de curînd sufletul, ochii lui ca două picături de cer de primăvară erau încă deschiși.

În casă, cînd am intrat, găsii două femei din sat, și am auzit că a zis una din ele încet: „Sărăcuțul, a rămas singur“!

Și ochii lor se scăldară în o duioșie, pe care

nu o înțelegeam atunci, iar mama, cum a dat cu ochii de mine, a întors capul și a ieșit afară.

Par'că știa ce am să fac. Cu două zile înainte de moartea lui, două rîndunele, ce-și făcuseră cuibul la streășina casei, scosese ră pui, și nu mai puteam de dragul lor, cum țipau mititeii de bucurie și cum deschideau ciocul cînd vedeau părinții.

Și i-am spus mamei că dacă nu poate ieși frate-meu afară, să luăm cuibul cu păsărele cu tot, să i le arătăm și lui; iar ea a zis cu ochii umezi, să las păsărelele acolo, că rîndunelele îs sfinte și te blestemă, de le strici cuibul; iar, de pui mîna pe puișori, faci pistruii pe obraz, și că i le-o arăta ea după ce s'o face băiatul bine.

Eu, cînd m'a chemat mama în casă, am dat să mă duc la el, crezînd că e sănătos; dar cînd am văzut lumînările aprinse, m'am oprit, cuprins de o frică neînțeleasă. Inșă ră-măsei îndată între două gîndiri, căci ochii îi erau deschiși, și cînd mă apropiam par'că se uita la mine.

Atunci mi-am zis luminat de un gînd

„Poate nu-i mort!“ Și cuprins de nerăbdare, fără să știu ce fac, am prins să-l sgiții și să-l strig:

„Mihăluț! măi Mihăluț? ce te uiți așa lung, hai și ți-oiu arăta niște pui de rîndunică“.

Dar, pace.

Poate îl mai strigam, dar am fost oprit de un plîns înnăbușit dela spetele mele.

Jăleau femeile.

Atunci înțelesei, și un tremur simții în tot trupul și o sudoare de ghiață îmi udă spatele. M'am dat la o parte îngrozit și fără să știu ce am, am început a plînge, iar o femeie din cele ce plîngeau, ștergîndu-și ochi cu un capăt al tulpanului, veni la mine și îmi spuse: „Nu plînge, puiule, nu plînge, că Mihăluț n'a murit, ci sufletu-i trăiește, și șade nouă zile la icoane și de acolo se duce în cer, unde se face inger“. Dar vorbele astea nu mă ogoiau pe mine; iar tata, ca să mă mîngîie, mi-a dăruit o curea lată, nouă, cu flori, pe care am dat-o lui Ion a Aniței, zis, mai tîrziu Butuc, pe o pălărie țuguiată adusă din Bucovina, și cu care Ion mă și juciau, adoua zi, în dorul lui frate-meu.

Ion a Aniței era nepot de vară, — de o seamă cu mine.

Anița era sora tatei, și de-i zicea: „Ion a Aniței“, era că nūmai ea îngrijea de dīnsul; iar din pricină că-l îndopa toată ziua cu tot felul de bunătăți, avea nișie fālci cīt pumnii, și roș, roș era la față, par'că ar fi fost dat cu băcan.

Apoi, în voinicie nu-l întrecea nimeni. Ajunsese de doisprezece ani, și învîrtea într'o mînă trei ținci ca mine.

Din pricina asta, pe cînd eram în școală, un prieten de jocuri, Prisăcaru Chitărcuță, i-a pus porecla de „butuc“, și butuc a rămas și în ziua de azi.

Am îngropat și pe cel din urmă tovarăș de sînge și jocuri, și cu inima stingherită m'am întors singur la nebuniile mele.

Cît a fost pe laiță, nu i-am simțit par'că așa, lipsa. Dar cînd m'am despărțit de el, atunci am văzut golul, și îmi părea lumea pustie.

O bucată de vreme așa am umblat tot trist, și într'un timp așa mi se făcuse dor de dīnsul, că de ar fi fost sufletul undeva pe pămînt.

m'aş fi dus într'acolo; iar de cîteori jocurile mă duceau pela țintirim, intram înlăuntru și ziceam privind-u-i cu jale mormîntul:

— „Măi, Mihăluț măi, cum ai murit tu și m'ai lăsat singur?“ Nici nu-mi găseam locul de urît! Noroc că dădai peste una, Marița lui Ion dela coșare, o fetică de seama mea, cu care am legat prietenie dela un praznic ce-l făcuse mama pentru Mihăluț.

Apoi de atunci, cînd mă căutai, eram la dînsa.

Toată ziua, zburătuam prin podul coșarelor și pe la izvorul din vale dela ocolul vitelor, alergînd și chicotind. Uitasem și de Coca și de duduiele boerului, că dè, cu ele nu mă puteam juca, ca și cu Marița.

Dar, într'o zi, am stricat țîrgul și cu ea.

Ne jucam, dîndu-ne dea-tăvălucul pe-o căpiță de fin; întîi eu, și apoi ea.

Vrînd odată să se dea, din vîrful căpiței, este cap cum fac băieții, ce-mi vine, că o puc de un picior și o trag la vale rîzînd. Mănsă nu știu cum se face, că-i vine celălalt picior sub dînsa și i-l scrîntesc. Țipete pe ea!... Eu, cel cu pozna, temîndu-mă de tat'-său care venea ca un hultan, o ștersei la sănătoasă.

Și nu m'am mai văzut cu Marița nici pînă în ziua de azi.

Rămas singur, iar am prins a rătăci pe toate cărările, cînd pe la podul cel de piatră, cînd pe la băiatul jupînului Costache, cînd pe devale pe la cioatele din imașul Șomuzului, și aș fi umblat cine știe cît, dacă nu venea iar toamna tîrzie cu copaci, goi și cu vînt aspru, și n'ar fi venit Gheorghe al nostru din străini să plecăm acasă.

XII

Era în ajunul Crăciunului, dimineța. Afară ca la începutul iernei, era alb de omăt, atît că era pîclă, și promoroaca ședea pe pomi, de credeai că-s înfloriți.

Eu tocmai dormeam cu un mîțuc lîngă mine, cînd numai ce fui trezit de ceva moale la picioare. Cînd colo, un puiu de prepelicar, roib și numai cu labele și botul albe și cu o stea în frunte, se uita la mine pufnind și prinse a da din cap, ca și cum ar fi zis: „Bună ziua“.

Eu, care muream după lighioi de astea mici, mîți, pureei, vrabii, bucuria mea cînd

l-am văzut. Căci mai mult îmi erau dragi cățeii, că nu știu cum cînd te ling miroase a lapte fiert. Și — la el!

Dar cînd mă uitaiu prin casă, un băiet mare cu ochi negri și vioi, slăbuț și mic de trup și cu puține mustăți negre și o leacă de muscă în bărbie, privea la mine, zîmbind.

— Scoală, măi, auzii glasul mamei, că a venit Georgică.

„Oare aista-i Gheorghe, mi-am zis, ridicîndu-mă în sus: Gheorghe, cel ce arunca cu piatra pînă dincolo de dealul Spătăreștilor? Că e prea pușintel la trup“. Și rămăsei gînditor. „Poate el să facă atâtea minunății“?

Dar iar mă înturnaiu cu gîndul. Știam eu o poveste cu unul Prichindel, că era un băiet așa de mic cît o ciobotă și că totuși fusese în stare să lege un smeu de un deal. — „Se poate“ mi-am zis; ba încă îmi făcui gînduri că Gheorghe, fiind mai mare, poate și mai mult.

Repede m'am spălat, m'am închinat; frate-meu m'a sărutat, iar a doua grijă a fost să mă dau pe lîngă cățel, căruia auzii pe Gheorghe că-i zice Hector.

Frate-meu îmi spuse să-i zic „bună ziua“ și să-i întind mâna.

— Bună ziua, Hector, hai dă laba cu mine! și cățelul mic mi-o întinse, ba încă nu știu ce făcù, că mă linse și pe bot.

— Asta-i ca o sărutare de bună vedere, glăsui frate-meu. Și toți ai casei rîseră.

— Intinde-o și pe cealaltă, îi poruncii, și el mi-o dete și pe aceea, să i-o strîng.

Din ziua ceea, avui alt tovarăș, pe Hector; și întreaga copilărie m'a apărat de cîinii lui Ioan Nemțeanu, din ulița Pietrari. Săracul, și, știi, parcă înțelegea tot ce-i vorbeai; iar cînd dormea, visa și lătra prin somn. Gheorghe îmi spuse că acolo, de unde l-a adus, erau și alți căței de alt neam și toată ziua era în sfadă cu dînșii.

Dar să lăsăm astea pe altă vreme; deocamdată să vă spun că în seara venirii băietului, parcă se schimbase ceva în noi; mi se părea că dela venirea lui nu ne puteam bucura în deajuns în pustietățile cele. Și toți s'au așezat împrejurul mesei și au vorbit mult de streșina din tîrg, sub care mama, cu dragostea ei păgînă, ne-a legănat și ne-a cîntat și

ne-au ridicat mărișori ca o cloșcă pe puișorii ei; iar mie mi se părù că vorbesc de o poveste tare vechie, și atunci alte lucruri îmi veniră în minte: căsuța noastră; copiii cu care mă jucasem odată și Ion a Aniței. Pe urmă mi se treziră toate colțurile casei și niște jucării și o talancă de boi pe cari le lăsasem în pod și mă întrebaiu: „Le-oiu mai găsi acolo? Inșă, știi, toate nelămurite ca și cum le-aș fi văzut prin vis, și mă prinse dorul; iar din cele ce vorbiră ai noștri, înțelesei că trebuie să plecăm cât de curînd.

XIII

Și-mi amintesc ca eri, că era a doua zi de Sfîntul Ion. Pe cer soarele, între grămezile de nori ca niște munți de lînă albă, părea un caic de aur printre niște munți de ghiață.

Din streșini curgeau picuri dese de apă, pe cînd pițigoii, sburātuindu-se prin plopii goi din dosul curții, cari acum părea ca niște măturoaie uriașe, nu mai încetau a striga: „— Uite, vara, uite vara!“—în timp ce glasul vrăbiilor, păreau o clincănire de mii de zur-

gălăi; și iată-ne, prin ce minune nu știu, suiți iar cu toți într'un car, și încă cu alt car cu buclucuri după noi, porniți din curtea caselor celor boierești tot pe acelaș drum lung pe care veniserăm și care acum părea o punte lungă de argint peste un iaz troienit.

Doamne, ce bucuros eram că aveam să văd iarăși căsuța noastră, cu porțile de stejar și cu târnațul și ușa galbenă, și poate aveam să găsec încă și jucăriile ce le lăsasem; și, după ce ocolirăm niște uliți cu case mici, cu ferestrele cît pumnul, de unde ieșeau chipuri sarbede de ovrei și belferi cu copii în spate, ajunserăm la poștă și, de acolo, pe la Gănioaia la deal, darăm în ulița noastră.

Atunci am dat căciula peste ceafă să văd mai bine; și iată munții ca niște umbre fumurii, ridicîndu-se în zarea apusului cu vîrfurile albe de omăt și sclipind la soare ca niște table de oțel.

Și ce loc pustiu mi se părea acum dealul Boianului! Puteai să numeri casele cîte-s pe el, căci cu căsuța lui mutu' Gahiței și ulița Pietrarilor se isprăvea tîrgul, și afară de cîteva case de pe deal, nu vedeai decît grădini

desfrunzite și albe de zăpadă, presărate cu urme de vânători și dihăanii.

— Hăis... cea, bou! se auzea glasul băiețanilor ce mînau boii, pe cînd bietecele dobitoace scoteau aburi pe nări, urcînd, iar săniile fîșiau prin omătul moale ca prin niște spumă de lapte.

Știi parcă eram pe altă lume de atîta fericire.

Și iată pe partea stîngă a uliței, căsuțele mici albe ca niște pietre risipite ici și colo, între cari era căsuța lui Ion Bucătaru, tatul lui Vasile și căsuța noastră.

Săraca odihnă părăsită, de departe o vedeam că-i cu ferestrele sparte și fără porți: cine știe cine le furase.

Cînd am ajuns în dreptul caselor lui Vasile Stoleru, ne-au ieșit înaintea vecinii și ne-au urat bună venire; iar în praguri se arătară fețe necunoscute și buhoase de copii cari ne priveau cu ochi mirați.

În pragul porții, la noi, ne aștepta una, mătușa Ileana, vecină cu Mutu Gahiței, cu cele trei fete ale ei: două mai mici și una de sama surorii mele.

Iar căsuța cred eu, de i-ar fi avut pereții glas, s'ar fi plîns în gura mare. În lăuntru, horn, sobă, toate erau dărîmate; iar prin bîrne se vedea grădina lui Ploită.

Dar cel dintîi gînd al meu, a fost să mă suiu în pod să dau de jucării; mi se părea că le lăsasem lîngă niște fierării. Aș, ți-ai găsit: spre nemîngîierea mea n'am dat decît de talancă.

În fundul grădinei, dela casa lui Mutu Gahiței, venea un șgomot de ciocan: boc! boc! boc!

— Da ce bocănește într'acolo? întrebaiu pe fete.

— Ce tu nu știi? Acolo șade Mutu Gahiței; acum e mare ciubotar. Ai să-l vezi tu, că are să vie și pe la voi. Și mi-au mai înșirat că maică-sa nu mai poate de bucurie, că fecioru-său e meșteșugar și că e smecher mare: îți face azi o perechie de încălțăminte și peste o săptămînă îi trebuie alte călcîie și *ștaifuri*.

Însă, venit de pe drum, și în casă ca afară, fetele mă duseră la ele să mă încălzesc. Mai ales fetica cea mai mijlocie, Profira, îngriji tare mult de mine după ce îmi dete un ceaiu;

mă pomădui, mă peptănă și ca semn de dragoste mă sărută pe obraz, de parcă și acum îi simt arsura buzelor ei roșii.

Pînă ne-am așezat în casă, tot la ele am dormit și între ele, și doar prinsesem dragoste de dînsele mai cu seară de fata cea mai mare. De ce? — Nici eu nu-mi puteam da sama. Era parcă mai frumoasă și îmi părea o fire liniștită. Și tocmai în tăcerea ei și cum mă privea, parcă vedeam că mă iubea mai mult.

Cîte-va zile după venirea noastră a fost ger strașnic; ghița nu se mai lua de pe ferestre și blănille ușilor, iar, în singurătatea încremenitei firi, nu auzeam decît pocnetul copacilor înghețați, huhuituri de huhurez și urlete înfricoșate de lup; ori cîte un glas îndepărat de om, venit de peste cîmpuri dela cine știe ce tîrlă, care îmi înfrigura inima și îmi pustiă sufletul de simțuri și parcă îmi spunea că să plăsnuiește acolo, cine știe ce întîmplare; și numai fetele astea îmi furau gîndurile, spunîndu-mi toată noaptea povești, și mă încălzeau cu brațele lor moi, de cari de frică celor ce se petreceau pe afară,

mă lipeam tot mai mult, și îmi era, nu știu cum, tare îndămîină în neștiința mea de atunci.

Și odată mi-au scăzut dela inimă cele mici și mai mult, căci am băgat de seamă, într'o zi, că în lipsa mamei lor din casă, au scos tutun de prin buzunări și-au făcut țigări și au prins a trage fum pe nas.

Eu le-am spus pășitul că nu e bun *titi-onul*, și le-am înșirat ce am tras cu luleaua moșului dela ocolul de vite dela Șoldănești; dar ele mi-au răspuns că numai luleaua nu e bună, însă o leacă de țigară, da; că și sora lor Sultana și fratele lor Vasile fumează, și nu le e nimic!

Iar cu vremea parcă îmi scăzù din dragoste și cea mare.

Intr'o seară, nu știu din ce s'au luat și s'a certat cu maică-sa, și bătrîna a prins a plînge. Iar adoua zi m'am și dus de i-am vestit mamei.

— Păcat, tare păcat a zis mama; rău a făcut, dragul mamei, că s'a certat cu maică-sa; iadul o mănîncă; tu să nu faci ca dînsa, că nu te mai iartă Dumnezeu. Și îmi mai înșirâ

mama că a da în părinți e păcat și mai mare, că nu mai putrezești, și sufletul nu mai vede lumina raiului.

Mie, vorbele astea mi se țintuiră ca cu niște cuie în mintea, și mi-am zis făcându-mi cruce:

— Doamne ferește, să nu pat și eu ca fata mătușii Ileanei! și parcă mi-o închipuiam cu groază în pedeapsa ce o aștepta în iad.

Dar copiii uită, nu țin așa la inimă toate; eu vremea eu iar le-am îndrăgit, și ani întregi m'am jucat cu ele, și ne-am ajutat la multe nevoi unii pe alții, pînă cînd ele s'au făcut fete mari, și eu am plecat în lume.

XIV

Dar n'am dormit multă vreme la fetele cele; și iată, într'o zi numai mă trezii că intră mama în casă și-mi zice:

— Da, hai, măi Ionică pe acasă, că te așteaptă Nicu și Vasile a Bucătarului, și a venit și Mutu Gahiței la noi.

De toate își uită copilul—și totuși nimeni nu-și aduce aminte ca el.

Indată chipul lor îmi veni în minte, slab, nelămurit, dar îmi aminteam bine că, acum câțiva ani, făcea bădița Tanase comedie și Mutu Gahiței muștruluia de foc pe Vasile; iar Nicu, un băiat cu cămeșuica pînă în pămînt, se uita și rîdea.

Acum casa noastră părea o cămașă spălată, de curată și de albă ce era; iar în casă, pe laița din fund, stătea un băietan 'nalt, cu mustață groasă, cu cărarea la o parte și îmbrăcat boierește, și vorbea prost; pe laița dela fereastră, un altul, mai tînăr și cu niște cărți în mîini; iar lîngă stîlpul hornului, un băiat ca de opt, nouă ani, cu nasul lung și cu ciubotele pline de omăt și cu o tașcă cu cărți peste un paltonaș vechiu. Aista era Nicu, iar Vasile a Bucătarului era cel de pe laița din față, și celălalt era Mutul.

Băietul se uită lung la mine și îmi zise: „Ce mai faci, măi Ionică? Vasile a Bucătarului îmi rîse, iar Mutu vorbi.

— Aista-i Ionică, tii! că *male* s'a făcut!

Ti-aduti aminte, măi Ionică, cînd făteam comedie? Ti-^{er}mai fati?

Aici Vasile se înroși, se uită urît la Mut și plecă ochii în jos rușinos, iar Nicu rîse, pe cînd cei din casă își dădură coate.

— Bine, i-am răspuns băietului; ia am fost și eu la fetele astea din fundul grădinei și acum am venit acasă.

Și Nicu îmi spuse că-i școlar în clasa I și că Vasile asișderea în clasa III, și că să mă duc pe la ei, Duminica ce vine.

— Ne ducem, zise Vasile, că acuși îs două, și intră profesorul în clasă; și după ce sărutară mîna mamei, ieșiră, lăsîndu-mă în gînduri.

„Na, mi-am zis: dacă nu mă duceam la țară, nu eram și eu la școală“?

— Vezi, îmi fură mama gîndurile, ce băieți cuminciori! Așa să faci și tu: să nu intri în casa omului ca un bolînd. Poate te duci pe la băieți, să săruți mîna mătuși-tei Ilinca, mama lui Nicu, și jupînesei Catinca, mama lui Vasile; și pe toți oamenii bătrîni, cum ți-am mai spus, să-i cinstești, că și D-zeu ți-a ajuta. Și vezi, cînd îi vedea că oamenii pun de masă,

tu să nu stai să le numeri bucățelele; nici cînd îi vedea oameni la masă să nu intri în lăuntru, că-i rușine.

Din ziua ceea n'am mai dormit așa des la fete, ci acasă în patul meu de lemn, unde mai dormisem cu cîțiva ani înainte la sînul mamei cel cald și dulce, ori între bădița Tănase și Gheorghe. Dar acum nu mă mai gîndeam la „Capra cu trei iezi“ și la „jupîn“ lup, ca odată, ci la școala lui Nicu și a lui Vasile. Eu știam școala la care se duc ei, că era o casă mare în ulița Rădășenilor, cu tîrnaț ca al nostru și cu un clopot la poartă: o știam de cînd treceam pe acolo cu mama de mîină în drumul către sora tatei, mătușa Catrina de la Folticeni-vechi.

În sfîrșit, mai jucîndu-mă pe acasă cu Hector, mai cu fetele din fundul grădinei, sosisi și Dumineca cea mult dorită.

Și iată-mă îmbrăcat de dimineață cu un antereuaș peste o cămeșucă lungă, cu niște papucași în picioare și cu o căciulă mare, că intru în casă la Nicu, unde, după povăța mamei, repede sărutaiu mîna lui moșu Gri-gore, tatăl lui, și mătușei Ilinei, și mă dusei

la băiet care sta la masă și scria pe o tablă de piatră.

Eu credeam că cine știe ce grozăvenie de carte știe el, și cine știe ce are să mai citească.

— Știi să citești? îi vorbii.

— Cum nu, răspuse el.

Dar cînd prinse să îngîne numai be — a — a = ba și be — u = bu, mi-am pierdut toată nădejdea.

— Păi, bine, îl întrebaiu; numai de aistea scrie în cartea asta?

— A nu, glăsui el, să vezi mai încolo, atunci e mai frumos, însă pînă acum n'am ajuns să citesc. Și-mi spuse o mulțime de lucruri de la școală, și mă minunam ca de o poveste cu Feți-frumoși și Cosinzene.

Și-l întrebaiu cam ce face mai cu seamă acolo. El îmi povestî că acolo te învață se citești și să scrii și, de nu poți, îți dă bătaie cu linia la palmă de-ți crapă pielea.

— Și bate strașnic? îl ispitii.

— Strașnic, de rupe în coș!—și numai înșirâ, că așa de tare ustură ticăloasa cea de linie, că unii băieții să ung cu sacîz să li

să îngroașe palma. Școala, cum vedeți, pe mine mă ispitea, căci aș fi vrut și eu să fiu școlar ca și cum aș vrea azi să mă fac milionar; însă, cînd auzii că-i vorba și de mardeală, parcă mi-a secat ceva de la inimă și mi-a luat tot dörul de carte.

— Dacă e vorba de așa, lasă să mă tot dea la școală, că eu n'am să mă duc, nici mort. Mai bine mă joc toată ziua cu Hector, că nici el nu știe carte, și-i merge destul de bine, și știe și gîndul cînilor.

Dar îndată mă gîndii: „tot poate nu bate pe toți băieții“, și întrebaiu pe Nicu: pe el îl bate?

Aice băiatul să suì pe cuptor și-mi făcù semn cu degetul să mă suiu și eu după dînsul.

— Măi Nicule, îi dă Moșul Grigore, ce te-a întrebat Ionică? Pe tine nu te bate? Ia spune de cîte ori nu te-a uns cu sfînta vargă! Dar băietul se înroși, și-mi șopti: — Pe mine feritu-l-ar sfîntul nu mă bate, că-l spun lui bădița Alecsandru, ciobotarul din casa lui Morțun. Bădița Alecsandru pentru mine se dă în vînt, că-i mai aduc apă, ba îi leagăn

pe Marița. Odată a vrut domnu' să mă bată, și numai i-am spus: „Ia vezi, că bădița Alecsandru, băietu' mătușii Ruxandrei, are o piedecă cu care ține ciubotele pe genuchi, și cînd te-o cîrpi, ai să vezi stele verzi“, — și de atunci nu-mi mai îmi zice nici atîtica, — și-mi arată cu degetul cel mare buricul degetului arătător.

Eu nu știam pe bădița Alecsandru, dar mi-l închipuiam strașnic, de vreme ce se lăuda Nicu cu dînsul, și-mi părea rău de ce n'am și eu un bădița Alecsandru cu care să-mi ameninț și eu dascălul cînd ar fi la vreme de nevoie.

Totuși, mă gîndii că dacă-l spun, tata mi-l oblojește bine. Da; numai la el îmi era nădejdea: mama era femeie mică la trup; dar tata avea pumni ca niște măciuci ciobănești și, cînd mergea, duduia pămîntul.

Și gîndurile astea m'au urmărit pînă cînd am intrat și eu în rîndul bucherilor și am văzut ce e, nu e așa, și că Nicu mînca bătaie dela dascăli de i se tăbăcise pielea.

Dar fericit e omul care trăiește după închipuirea lui, căci el își duce viața numai

după voia inimei. Inchipuirea te pune mai presus de ce e lumea, dacă nu o cunoști, — și care e vîrsta ce te scapă de ostenele cercetării, dacă nu copilăria?

XV

Cu școala, după spusa lui Nicu, eram lămurit: „Il spun la tata și s'a mîntuit“, așa că eram slobod să mă gîndesc și la alte cele; și ce mă gîndesc, că îl întrebaiu pe Nicu ce scrisese pe tablă.

Dînsul îmi spuse că semnele de pe tablă sînt numerele pînă la zece.

„Numerele? mi-am zis: Numerele ce le zicea mama la Șoldănești, la numărătoarea bobocilor de curcă, pe cînd îi îndopa cu făină muiată și cu coada șoricelului?“

Și mă uitaiu la scrilejituri, și-mi părură așa de strașnice, că mi-am zis:

„N'am să pot scrie eu de astea, cît e lumea“!

Totuși o ispită se prinse cu amîndouă mîinile de inima mea, și mă îndemnă să știu și eu care e unu, doi șapte, patru, cinci, opt și trei, — nume prinse din numărătoarea mamei; iar băietul, ca să-și arăte pricopseala,

mi le spuse unul câte unul ce înseamnă fiecare în parte.

Dacă mi-ar fi istorisit cineva, cine știe ce prăpăstii, nu le băgam în cap ca cele ce-mi spusese băietul.

Și băgaiu de seamă pe unu, că e ca un băț, pe cinci ca o cheie, pe opt că-i ca o perechie de ochelari și pe șapte că-i ca toporul nostru, și le prinsei bine în minte; dar inima îmi ardea de nerăbdare, și mîna îmi tremura de a scrie și eu asemenea slove. Să-i cer băietului, mă temeam că mi-o zice că-i stric tabla. „Mai bine lasă!“ și, sărutînd iar mîna părinților lui Nicu, cu graba unui om ce-l striga cineva—glonț acasă. Însă în drum, mă apucă o ciudățenie: „Oare Vasile al Bucătarului nu le brodește mai ușoare?“ Mă înturnaiu la Vasile care era la o a treia casă, însă la poartă, auzii o mușluială în casă și miorcăieli:

— Tătuță, nu da fătuță, că se aude alătura!

— Se aude alătura?—și buf, buf, răsuna ca ceva greoiu căzînd peste un sac;— da ce caută inele și pieptene de femeie și *tition* în

buzunarul tău? De ce-mi umbli în portofel?— și jap! jap! — Țigară? Na țigară!

Vra să zică, mi-am zis: și el trage din afurisita de țigară.

Pe semne și moșu Ion, tată-său, știe că nu-i bună. O fi pățit și el vr'o comedie cum am pățit-o și eu la Șoldănești cu luleaua moșului, și de aceea îl ciomăgește; dar cu inelele ce-a fi? — Le-a fi luat dela maică-sa, să le vîndă pe *tition*. Da-i vorba și de parale, de portofel. Mă duc să-i spun mamei, că numai ea poate să talmăcească.

La noi era și fata mătușei Ileanei, cea mai mare, Anica aceea care mi—era dragă mie, care, cum auzi, numai vorbi.

— Apoi, acela are să învețe carte, cînd o face măru, pere și răchita — viorele, că toată ziua îi curge nasul pe sub zaplazul lui Ion Curechi, de colea.

Curechi era un moșier cu un nas cît o cartofă și o burtă cît o tobă, și-și avea casele în ulița lui Ștefan-cel-Mare, a căror aco-periș înalt și de draniță vechie, se vedea dela noi pe fereastră.

— Da, urmâ Anica, și fetele își bat joc

de el, îi iau tot și îl și bat. Ba încă, își dă ifos de grozav. Să-l vezi cum trece încoace și încolo, cu țigaretul în gură pe sub zaplazul lor. Și de l-a afla Curechi, curechiu are să-i facă urechile.

Acum eram lămurit: Vasile umbla la fetele lui Curechi. Iar mama la mine: „Ia vezi, măi Ionică, auzi obiceiul frumos, să furi și să dai pre *tition*. Lasă că-ți strică sănătatea bată-l secretul, da dai și bani de geaba, — pe fum, de-ți scoate ochii — și atîta“. Da eu aici n'am băgat în samă la ce zice ea, ci, luînd o bucată de cărbune din vatra focului, fugii pe cuptor și prinsei a serie pe horn numerele, să nu mă vadă nimeni. Făcui pe unu. — Bun! — Făcui pe opt: două verigi lipite una de alta, una jos și alta sus; făcui și pe șapte: un chip de topor; dar, cînd să fac și pe cinci, numai ce văd pe mama că se uită printre horn; pe semne a auzit ciorsăiturile cărbunelui — și la mine cu culișerul. — Valeu, nu da. Uuu! — Să nu dau, hai! — D'apoi eu de aceea am grijit casa, ca să o mînjești tu? — și jap! jap!

Avea dreptate săraca, pe vreme de iarnă

s'a chinuit de a vărui părății și i-a uscat eu jar, și eu hodoronc-tronc să-i fac tablă de scris cu cărbune!

XVI

Dar dacă mama m'a bătut pentru părăți, asta nu însemna să nu mă mai duc pe la Nicu, să mai aflu ce se mai aude de școala lui.

Apoi dela o vreme rămase treaba așa: de ar fi zis cineva să mă mut la Nicu, o făceam bucuros.

Doar foamea și înserarea mă mai alunga spre casă. Apoi dacă întârziam pe la el, numai ce auzeam un glas afară:

— Ionică, Ionică! Aici e Ionică? Spuneți-i să vie acasă!

Iar din pricina uitării mele pe la vecini, se întâmpla că cel ce mă striga mă primea și cu câteva oblojeli de palme. Dar pielea rea și răpănoasă, ori o bate, ori o lasă, căci, cum ajungeam acasă, mă și puneam bine pe lîngă oalele cu mîncare și harști! cîte o gălușcă sau ce găseam, chiar ne fiartă de era. Că dè, am uitat să spun, că vecinii mă primeau pe la ei, da mă puneau și la o leacă de

treabă, și de; îmi venea și mie foame. Că după povața mamei, nu stam la ospăț strein. Și eu, cînd vedeam pe mătușa Ilinea ori Ileana că se gătesc de masă, eu numai îi dam oftînd:

— ... Mă duc și eu acasă, să mănînce mă-măligă goală!

Iar, cînd era să intru la cineva și auzeam de afară sunînd tacîmurile, mă și îndreptam în altă parte. Cu toate astea, de multe ori faci lucruri, pe cari tocmai erai hotărît cu tărie nici să te gîndești la ele. Intr'o zi, mătușa Ilinea mă trimise, alături, la maică-sa să-i aduc un fir de ață albă și acolo, dînd de doi mîțuci cari, se hîrjoneau, m'am cam uitat, pe acolo, iar cînd mă înturnaiu, mama lui Nicu răsturna o mă-măligă aurie pe fund, ai cărei aburi calzi amarnic îmi stîrnise foamea.

Totuși, la vederea pînei săracilor, amintindu-mi de sfatul de acasă, o ștersei pe ușă, cînd în urma mea numai ce auzii:

— Măi, Ionică, măi băiete, vino și-i mînca!

Hei, hei, Ionică trecuse pîrleazul și intrase în casă! Dar nu știu cum păși peste prag, și prăvălii o cofă cu apă ce-mi sta în cale.

Iar mama, care răsturna și ea o asemenea pîne pe fund, la mine:

— Ce ești nebun! — și unde nu-mi cîrpi doi pumni, de-am sughițat.

Eu, atuncea, mînios, m'am așezat pe vatră; drîmboet și supărat o priveam pe sub gene.

Iar mama tot mamă; vorba ceea: sîngele apă nu se face. După ce a mai măturat băltoaga făcută, se uită la mine îmbujorată și îmi zise, turnînd niște ciorbă într'o strachină:

— Acum lasă, hai și îi mînea.

Dar eu, nu. Pesemne cu vîrsta, cresc și relele în om, că ce-mi făcui socoteala: „Așa, m'a bătut ea de geaba, să i-o fac și eu“ — și, supărat ca văcarul pe sat, îi zisei:

— Nu vreau.

— Da hai, și mănîncă, mă imbie ea iar.

— Nu vreau.

Dar coșul meu chiuia de foame și mațele așa chiorăiau în mine, de parcă cereau mîncare unele dela altele. Imi mai trecuse din supărare, dar gîndul de a-i face și eu în necaz mamei mă făcù să-i zic iar „Nu vreau“.

— Da, hai și mănîncă, îi dădù mama cu binișorul.

— „Ha—ha!“ îmi zisei în mine „lasă, să vadă ea cîtu-i de rău să bată copii“, și răs-punsei iar:

— Nu vreau!

Atunci mama se așeză frumușel la masă și numai îmi vorbi cătrănită:

— Dragul mamei, să dea D-zeu să vrei să te *inghie* cineva și să n'aibă cine.

Și așa a fost!

Azi, de multe ori îmi zic: Unde ești, tu, mamă sfîntă, să mă închin și umbrei tale și să-ți spăl picioarele ca Cristos ucenicilor, și să le ung cu mir!

Și nu m'a mai chemat mama la masă; iar eu îmi zisei înșelat în așteptările mele:

„Doamne, Doamne, de m'ar mai chema odată!“ Inșă mama a mîncat frumușel, a strîns blidele și restul l-a dat cînelui.

Și, precum mă vezi și te văd, așa mi-a horpăit Hector toată porțioara mea de hrană: iar la urmă s'a lins pe bot și s'a dus sub vatră, unde a dormit toată iarna, iar eu i-am zis:

— Să te bată, măi Hektor, D-zeu, cum mi-ai mîncat tu mîncărica mea!

Și, ca lupul flămînd ce și-aduce aminte unde i-a scăpat măgarul și se duce să mai vadă de mai e acolo, — așa și eu mă dusei la mătușa Ilinca nu cum-va m'a mai striga la ospăt. Dar și ea strînsese masa. Atunci, supărat, m'am așezat și eu ca de obicei în ocnîța sobei.

Că am mai uitat să vă spun! Soba lui Nicu avea o ocnîță, și lîngă sobă, sub ocnîță, o covățică cu un alt frate al lui.

Dacă fugeam de vatra mamei, și mă săturam de soba mătușei Ioanei din fundul grădinei, dam de ocnîța mătușei Ilincăi, care era destul de caldă; iar cînd se trezea copilul, ea îi da:

— Măi Ionică, fii bun, leagănă tu pe Dumitru, că am o leacă de treabă numai pînă a veni Nicu dela școală, c'apoi ți-oiu da o leacă de pîne. Ori: — Măi Ionică, nu tragi tu o fugă pînă la țapta Tița să o rogi să-mi facă bine cu o țigară, că te-oiu lăsa în ocnîță să te încălzești.

Și eu, cînd auzeam de ocnîță, eram pornit și înapoi cu țigara.

Și vreo doi ani m'am oploșit în ocnîța ceea. Cînd n'am încăput în ea, am stat pe cuptor cu Nicu la povești. Cînd mi s'a părut cuptorul cam scurt, am stat pe pat. Iar mătușa Ilinca ajunse o a doua mamă a mea, și am trăit cu Nicu ca frații; iar cînd am plecat în lume, m'a petrecut cu jale.

CUPRINSUL

	<u>Pag.</u>
Notiță critică	3
Insemnări despre mine însu-mi	9
Povestea copilăriei	21

VERIFICAT
1987

VERIFICAT
2007

BIBLIOTECA

BIBLIOTECA ROMĂNEASCĂ

ENCICLOPEDICĂ SOCEC

va cuprinde:

1. Toți autorii români vechi și noi în ediții, și prescurtate și complete, cu studii biografice și critice.
2. Toate capodoperele literaturilor străine, vechi și moderne, traduse din original, de unii din cei mai însemnați scriitori contemporani.
3. Culegeri din literatura poporană și frumoasă, românească și străină.
4. Cărți distractive de pe toate terenurile.
5. Cărți de literatură, știință și artă pentru tinerime.
6. Mici tratate despre deosebite indeletniciri omenești.
7. Mici tratate, frumos scrise, în care se va sintetiza cunoștințele despre chestiunile mai însemnate din știință, artă și istorie.

Toate operele literare sînt însoțite de analize explicative și revăzute de oamenii competenți, așa că, din acest punct de vedere, această publicațiune se deosebește de toate celelalte publicațiuni de până acum.

Prețul 30 bani numărul simplu

„	55	„	„	dublu
„	80	„	„	triplu
„	1 leu	„	„	cadrublu

Numere apărute din „Biblioteca Românească Enciclopedică Socia-

No.	L.
1.	1877. Schițe din Războiu, de <i>Em. Gârleanu</i>
2.	Poeziile Văcăreștilor, cu un studiu de <i>Al. Odobescu</i>
3.	Morărița lui Alarcon, trad. de <i>Nicolae I. Bazilescu</i>
4.	Facerea lumii, povestire de <i>Ion Dragoslav</i>
5.	Poezii, de <i>Corneliu Moldovanu</i>
6.	Antigona, traducere din grecește, de <i>M. Dragomirescu</i>
7.	Halima sau O mie și una de nopți, tradusă de <i>Ion Barac</i> , revăzută de <i>Em. Gârleanu</i>
8.	Povestiri alese, de <i>Cehov</i> , traducere de <i>N. Dunăreanu</i>
9-10.	Povestirile lui Mihail Eminescu
11-12.	Nevestele Artiștilor (Les femmes d'artistes), traducere de <i>Em. Gârleanu</i>
13.	Pentru Sceptru (Pour la Couronne)
14.	Teatru pentru băeți
15.	Piatra-Corbului. — Soveja de <i>Al. Russo</i>
16.	Băiatul lui Moș-Turcu, nuvele de <i>Al. Cazaban</i>
17-18.	Mincinoasă carte de vânătorie, de <i>Al. I. Odobescu</i>
19.	Teatru Școlar pentru fete, de <i>Eufrosina Ion Adam</i>
20.	Istoria lui Ștefan Vodă cel Mare și cel Bun de <i>P. Ispirescu</i>
21-24.	Calendarul literar și artistic pe 1909
25.	Dosrobirea țiganilor, Ștergerea privilegiilor boarești. Emanciparea țăranilor, cuvântări de <i>M. Kogălniceanu</i>
26-27.	Teatru pentru copii, de <i>I. C. Lunčan</i> și <i>G. D. Mugur</i>
28.	Iluzii pierdute (schițe) de <i>Mihail Kogălniceanu</i>
29-30.	Parmeno de <i>Publiu Terențiu Africanul</i> , traducere de <i>George Coșbuc</i>
31.	Idile Spulberate, de <i>Antonio Fogazzaro</i> , traducere din italianește de <i>D. Tomescu</i>
32-34.	Vlaicu Vodă, Dramă în versuri de <i>Alexandru Davila</i>
35.	Ivan Prostul (poveste) traducere din rusește de <i>G. Carp</i>
36.	Sicilia-Mesina, descriere de călătorie, traducere de <i>A. Măndru</i>
37.	Dreptatea mării (nuvele), traducere din grecește de <i>Kostopol</i>
38.	A fost odată, poveste în versuri de <i>St. O. Iosif</i>
39-40.	Imbunătățirea soartei țăranilor, cuvântări de <i>M. Kogălniceanu</i>
41.	Povestea copilăriei, amintiri de <i>Ion Dragoslav</i>
42-44.	Cântece din popor, cu note muzicale, cu ese de <i>P. Ciorogariu</i>
45.	Noi și vechi, schițe și nuvele de <i>Al. Bessarabescu</i>